

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

Het Tweede Deel.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

H E T
T V V E E D E
D E E L.

H. H. H.
T. V. E. E. D. B.
D. H. F. J.

H E T I I. D E E L.

Raeckende eenighe Superstitien.

I. AEN-MERCKINGHE

Op den brief vanden *H. Hieronymus*
teghen *Vigilantium*:

Aengaende het ontsteken van keerffen
by claren daghe, namentlijck voor de
Reliquien der Martelaren.

Ick en kan my niet ghenoech ver-
wonderen/hoe D. Cabeljau seght/dat
ick in mijn *Staelje* het soo grof make
met schelden, en lasteren, dat ick my-sel-
ve daer over schame.

D. Cabeljau, indien't hem bestest hadde / soude
my moeten die scheldinghen / ende lasteringhen
sint besonder aen-wyssen hebben. Want indien hy
dit booz scheldinghe neemt/ dat ick segghe: 'Tis
valsche, oft 'tis teghen de vvaerheyde; soo thoont hy
dat hy noyt gheweest is in publijcke disputen der
scholen/ daer oock de beste vztenden / malckande-
ren soo aenspreken disputerens-ghetwijse/sonder
dat opt verstandigh man/ dit opneemt als schel-
dinghe/oft lasteringe. Wijsse is gheweest D. Joa-
nes Schuler, Predicant tot Breda, de welke sooda-
nighe manieren van spreken (soo als hy my
schryft in eenen bryef / ghedateert den 29. Augusti)
laet doorgaen, als ghebruyckelijck in disputien: Waer
in hy buyten twijffel thoont / ende sijn verstandt/
ende sijne oprechtigheyt.

Ick bekenne dat ick ghesepdt hebbe / dat ick de palen van mijne ghewoonlijke sachtmoedigheydt vvas een vveynigh te buyten ghegaen, doch niet ter oorzake van eenighe schelafinghen/oft lasteringhen/maer alleen ter oorzake van eenighe heftigher maniere van spreken/de welke (soo D. Cabeljau kan werten) wel kan ghebruyekt worden / sonder scheldinghen/oft lasteringhen. **J**ummers D. Cabeljau, ende de gheheele Gheueynste van Hollandt, magh by alle mijne schriften lesen/die ick tot noch toe hebbe laten in druck gaen; ende versekeren haer/dat sy niet eene enckele scheldinghe / oft lasteringhe sal binden.

Laet ons komen tot de sake selve: om oydentlijck hoort te gaen/soo moeten wy eerst de questie stellen in haren staet.

Voor eerst dan / is de questie / of men ten tijde Hieronymi, hoor de Reliquien der Martelaren/ heeft wasse keerffen ontfeken by claren daghe.

Ten vveeden is de questie / oft Hieronymus dit ontfeken van wasse keerffen / heeft ghehouden algeen hartigheyt/oft wyl/ ghesepdt / dat het selve moest aenbeert worden / om dat het ghedaen wiert hoor de Martelaren.

Ick heb in mijn Staetje ghehoont/ dat Hieronymus het eerste heeft toeghestemt / het tweede hoor goedt ghehouden.

D. Cabeljau in het Tweede Deel van sijn Memory-boeck, in't Aenhanghesel handen sevenden Artijckel, soochent het alle beyde. Laet ons hooren op wat fondament.

Voor eerst, secht D. Cabeljau pag. 600. dat Hieronymus seyd: Wy en ontfeken gheen wasse keerffen by het claer licht, goelijck als ghy te vergheefs lastert. Maer op dat wy met dese verquickinghe de duyternissen des nachts, moghen temperen; Ende op dat wy by het licht souden moghen waken, om niet als blinde met u te slapen inde duyternisse.

Ick neme dese woorden van Hieronymus seer gheerne aen: maer niet de glosse / die D. Cabeljau daer

daer

daer op maect / ende is dese : Hier hebt ghy voor eerst eene ronde bekenenisse van Hieronymus, dat het gheen ghebruyck en was in de kercke, by den claren daghe wasse keerffen t'ontsteken, maer alleen by nacht, ende met dat oogmerck, om de donckerheydt des nachts te verminderen, ende om by het licht te bequamer te kunnen waecken.

D. Cabeljau neemt het namelijk op dese woorden : Wy en ontsteken gheen wasse keerffen by claren daghe. Daer-en-tusschen 'moet aenkomen op de volghende woorden : Ghelijck als ghy te vergheefs lastert. Hier moet het ghelden ; want dese leste woorden thoonen / dat Hieronymus niet en wilde loochenen absolut het ghebruyck van wasse keerffen by claren daghe / maer alleen de maniere op de welke Vigilantius sich inbeelde / dat het ghepleeght wierdt : waer't saken dat Hieronymus hadde gheseydt : Wy en ontsteken gheen wasse keerffen by claren daghe, sonder meer / dan was de sake claer : Maer als hy daer by boeght : Ghelijck als ghy lastert ; soo heeft hy ons materie ghegeven om t'ondersoecken waerin dat dese lasteringhe van Vigilantius bestondt ; oft in het oprijghen van een ghebruyck 'welck metter daer niet en was / oft wel in de maniere / die hy berkeerde / sijn op nam : laet ons sien.

Sonder hier eenighe glossen te maecten / laet ons en dese woorden van Hieronymus, ende de boozgaende/ende de volgende van sijnen discourg enckelijck optueghen / ende by malckanderen knoopen : op dat alle ghesondt verstandt magh sien / dat Hieronymus de daet selve / van't ontsteken van wasse keerffen by claren daghe / niet en loochent : Maer alleenlijck teghenstrijdt de reden / om de welke Vigilantius lasterde / dat de keerffen ontsteken wierden.

Doort eerst de opwoytinghe van Vigilantius, daer nae de antwoorde van Hieronymus.

Vigilantius seyde : Wy sien dat bykans de ghewoonten der Heydenen, onder pretext van godts. dicastigheydt

in de kercken zijn ghevoert, de wijle men by claren daghe menichte van keerffen ontfteekt? over al waer een een weynigh stof, ende affchen in een casken, ende kostelijck kleedt vwordt bewaert.

Is dit niet mer klare woorden toestemmen/ de daer selbe van't ontfteken der keerffen by claren daghe / ende dat booz de Reliquien der Martelaren? Wat is dit dan ghesepdt? Het ontfteken der keerffen gheschiedt? Is dat niet te segghen / dat men keerffen ontfstact? Het gheschiedt voor de Martelaren,

Ick braghe/ oft dit waer was/ oft niet. Was het waer? soo was het dan de ghewoonte / ten tijde Hieronymi, van de rechtsinnighe kercke menichte van keerffen t'ontfteken by claren daghe, ende dat booz de Reliquien der Martelaren / want Vigilantius boeghter by / dat men dit sagh gheschieden / waer eenigh stof / oft affchen der Martelaren bewaert wierdt. Was het niet waer? Hoe en heeft dan Hieronymus sich niet euckelijck beroepen op de heele ghemeynte / om Vigilantium t'overrupghen van valscheypdt / en niet anders ghesepdt / als nwe valscheypdt blijkt booz d'oogh / dat wy sulcks niet en doen? wat dwaesheypdt met redenen / en argumenten te gaen wederlegghen / een sake die al de werelbt kost sien booz de ooghe / dat sy valsch was / indien men in die tijden gheen wasse keerffen en ontfstact booz de Reliquien? wat noodt de opwoydinghe te beantwoorden / soo als Hieronymus doet? segghende hier teghen:

Iek en ontkenne niet, dat vvy allegaer, die in *Christum* ghelooven van de dvalinghe der Afgoderije ghecomen zijn: v vant vvy en vworden gheene Christenen gheboren, maer herboren, om dat vvy eertijds de Afgoden hebben ghedient, mogen vvy Godt nu niet met gelijcke eere sien achtervolght vworden, met de vvelcke de Afgoden zijn ghe-eert ghevveest? het ontfteken van keerffen by de Heydenen gheschiedde voor de Afgoden, daerom moet het vervloecht vworden; het ontfteken van keerffen by de Christenen, gheschiedt voor de Martelaren; en daerom moet het aenghenomen vworden.

telaren, is dat niet toegestemt / dat-men keerffen
ontstact booz de Reliquien? Het gheschiedt by de
Christenen. Hieronymus en seght niet by sommighe/
maer hy spreekt in't ghemeyn / is dat niet be-
kennen dat het een ghemeyn ghebruyck was?
derhalven seydt hy / al-hoe wel het een' heyden-
sche ghewoonte is / te weren / by claren daghe
lieghen t'ontsteken; het en is daerom niet te ver-
werpen by de Christenen / is dit niet openlijck
segghen en bekennen / dat-men 't sijnen tijde / dooz
een ghemeyn ghebruyck vande Christenen / wasse
keerffen ontstact by claren daghe booz de Reli-
quien der Martelaren?

Doorzeg: hoe seght hy daer naer aen *Vigilan-
tius*: Gaet vry in de Kercke der martelaren, ghy en sult
daer niet verbrandt werden, door de wasse keerffen der
Martelaren, die u niet en behaghen, maer door onzicht-
bare vlammen.

Item Ep. 1. advers. Vigilant. Sijn dan de wasse keerf-
fen, die voor de graven der Martelaren worden ontste-
ken, teekenen van afgoderije? is dit niet openlijck
bekennen de ghewoonte van wasse keerffen
t'ontsteken? ende segghen dat het gheene afga-
derije en is / soo nochtang onse Partije met *Vigilan-
tius* wilt hebben?

W'hebben dan de ronde bekentnisse Hierony-
mi op d'z verseyde plaetsen / aengaende de daet
selve; laet ons nu sien / wat de maniere be-
langht.

De tweede opwoydinghe van *Vigilantius* was /
aengaende het ontdecken van keerffen / dat de
Christenen dit deden / om de Martelaren licht te
gheben / oft om de selve te verlichten: Want hy
seyde spots ghewijse: Een schoon eer gheven so-
danighe menschen aen de aldersalighste Martelaren, als
sy meynen, dat de selve door slechte keerskens connen
verlicht worden, de welke het lam, dat in't midden des
throons is, met den vollen luyster sijnder Majesteit ver-
licht,

Hier op seght Hieronymus, Dat lastert ghy *Vigilanti-
us* want

want wy en ontfleken de keerffen by claren daghe niet, soo als ghy seght, te weten/om die te verlichten/ oft licht te gheben. Hier moet het op aen komen/op die woorden: GHELYCK GHY LASTERT.

Wat seght Hieronymus? loochent hy het ontfleken van keerffen by claren daghe voor de Keltiquen der Martelaren? hoe seght hy dan openlyck / dat het selve by de Christenen moet aenghenomen worden? hoe seght hy teghen Vigilantius: Gaet inde kercken: De keerffen die daer branden/ ende u niet en behaghen / en sullen u gheen leedt doen: wederom / De keerffen die voor de graben der Martelaren worden ontfleken/en sijn gheen afgoderije. Hoe verstaet ghy die woorden? heeft dan Hieronymus in den selven bytief/ende in wepnighe linnen/sich soo vergheten/dat hy sijn eyghen selven heeft teghensproken? wederom; hoe heeft hy de opwozpinghe Vigilantij wederleydt; ende niet enckelijck gheseydt: 'Tis valsch; de heele gemeente / ende alle de kercken gheringhen contrarie?

Wat heeft dan Hieronymus in Vigilantio berispt/ ende voor lasteringhe ghehouden? de saccke is/uyt sijn eyghen woorden / soo klaer als den middag.

Vooreerst, heeft hy Vigilantium berispt / om dat hy dit ontfleken van keerffen voor quaet hielt (soo als Partije nu doek doet) om dat het afgheleent was van de Heydenen.

Hier op seght Hieronymus, ghenomen het afgheleent ware van de Heydenen t'en is daerom niet quaet by de Christenen / maer het moet aenghenomen worden, om dat het gheschiedt voor de Martelaren.

Tentweeden berispt hy Vigilantium, om dat hy seyde dat het een gemeen ooghmerck was by de Christenen keerffen t'ontfeken/om daer mede aen de Martelaren/licht te gheben.

Dat is onwaerachtigh/ seght Hieronymus, Wy en ontfleken gheen keerffen op die maniere als ghy

ghy seght / wy en doent niet om de martelaers
licht te gheben / maer om de Martelaren te eeren, ende
dat de eere der dienaren souden vallen op den Heer.

De lasteringhe van Vigilantius en kan niet val-
le op de daet selve / want die stemt Hieronymus toe /
sac appzobeerse tot dymael toe; soo moet sy dan
nootsakelijck hier op ballen / dat Vigilantius seyde
dat de keerssen wierden ontsteken / om de Mar-
telaers te verlichten : Dit was valsch : Doch
seght Hieronymus; sjudet misschien somtinghe die
om soo een reden de keerssen ontsteken / t' is eene
ontwerenthepdt.

Hier en kan t'k nu niet begrijpen : Hoe D. Ca-
beljau durft segghen; dat Hieronymus gheen ghewach
en maect van de reden, waerom het soude gheschie-
den:

Is dit gheen ghewach maecten van de reden;
als hy seght: Wy en ontsteken gheen keerssen, ghe-
lijck als hy lastert: waer op sien dese woorden (Ghe-
lijck als ghy lastert) ten sy op't ghene Vigilantius had-
de gheseydt: dat de Christenen de Martelaren
met t'ontsteken van keerssen wilden verlichten?
t' en is niet alsoo / seght Hieronymus, wy en doen't
om die reden niet. Is dit gheen ghewach maect-
ken van de reden?

Neen / seght D. Cabeljau, want Hieronymus neemt
het op, als een lasteringhe van Vigilantius, dat hy de ghe-
meene Kercke daer mede wilde beswaren, even als of dit
een gemeen werck was.

Eensdeels is dit waer / eensdeels niet: Het 'tis
waer / want Hieronymus hout dit hoor lasterin-
ghe / te segghen / dat het een gemeen werck
was / keerssen / t'ontsteken / om de Martelaers
licht te gheben. Ten is niet waer / om dat het
Hieronymus hoor gheen lasteringh en hout / te
segghen / dat het een gemeen werck was keers-
sen t'ontsteken / onacuhsien het ooghmerck /
het leste stemt hy toe / maer niet het eerste.

Ten anderen, hoe komt het te propoofse t'ghene
hy daer naer seght: In alle Kercken vanden Oosten,
seyde

seydt hy, als men het Euangelie moet lesen, worden lichten ontsteken, als de sonne nu schijnt?

Wat is dit gheseydt? ofte hoe komt dit hier te propooste: Men ontsteekt keerssen oock sonder Reliquien? dat is / ghy seght / Vigilanti, dat wy keerssen onsteken vooz de Reliquien / om de Martelars te verheeren: ick segghe dat dit onwaerachtigh is: want oock sonder Reliquien wozt dit ghedaen / soo ist dan een teecken / dat wy dat ooghmerck niet en hebben / in't onsteken van keerssen by klaren daghe / het ghene ghy ons opleght.

Somma, Hieronymus stemt de daer selve toe van t'ontsteken van keerssen / by klaren daghe / niet alleen vooz de Reliquien der Heylighen / maer oock als men t'Euangelie moest lesen: Van t'eerste seyt hy / T' MOET AENGHENOMEN WERDEN, om dat het vooz de Martelaren ghedaen wozt: Van tweede seyd hy: In alle Kercken vanden Oosten, worden lichten ontsteken by klaren daghe, als men t'Euangelie moet lesen.

Wat kan D. Cabel au segghen teghen dese soo klare woorden: laet ons hoorzen.

Ten eersten seyt hy: T is met de handen te tasten dat Hieronymus de actie selve, het onsteken van wasse keerssen, op den claren middagh loochent.

Ende ick segghe dat hy moet sonder gheboelen zijn / die met de handen niet en tast / dat Hieronymus tot viermael toe het onsteken van wasse keerssen by klaren daghe / ende vooz de Reliquien / ende sonder Reliquien / ende als een gemeen ghebruyck toestemt.

Ooch laten ons hoorzen D. Cabeljan, hoe ghy utw' segghen voozder tracht te probezen.

Ghy seght / dat Hieronymus soude segghen / dat men t'shnen tijde / dit alleen dede by nacht.

Maer seght Hieronymus dat? ofte waer upt bewijst ghy my dit?

Ghy soudeert u op dese woorden Hieronymi; daer by seght / dat sy de keerssen onstaken, om de donekerheydt

heydt des nachts te verminderen, ende om by het licht te bequamer te kunnen waecken, ende het selve noemt een vertroostinghe teghen de duyfternissen des nachts, om die daer mede te temperen.

Ich hebbe u in mijn Staeltje gherhoont Pag. 33. 34. &c. dat dese woorden van Hieronymo worden ghesepdt niet soo sy luyden/ maer in eenen gheestelijken sin.

Hier teghen seght ghy: Wy en sien gheen kracht van reden, waerom men in desen van den eenvoudighen letterlijcken sin, die ghemackelijck vloeyt, soude afwijken, ende aen nemen een verre ghesochte allegorische sin die maer blootelijck is versiert.

Wel aen: Hebt ghy dit niet kunnen sien / soo sal ick u dan noch meerder aentwysinghe doen/ ende thoonen dat dese sin niet versiert is / maer wel ghesondeert.

Ghy en kont my niet ontkennen/oste het ontsieken van keerffen by klaren daghe in alle de Kercken vanden Oosten / hadde sijne gheestelijcke bedupdenisse.

Seght my nu / hoe dit ontsieken van keerffen in den Oosten / hier te propooste komt / met de bedupdenisse daer by gheboeght: Indien Hieronymus niet en heeft mede willen eenighe gheestelijcke bedupdenisse gheben / van het ontsieken der keerffen booz de Reliquien: niet anders hier mede te kennen ghebende; als / ghelijck men den heelen Oosten deur wasse keerffen ontsieckt by klaren daghe / niet om de Martelaers te verlichten / maer om set gheestelijck daer booz te bereekenen; al soo ontsieken wy wasse keerffen / niet om de Martelaren daer mede te verlichten / ghelijck ghy lastert / maer om daer mede set gheestelijck oock te bereekenen.

Oste indien dat soo niet en is / gheeft my dan licht / ende knoopt dit discors / van Hieronymus by malckanderen / ende thoont my hoe't exempel vanden Oosten hier te pag komt.

Te anderen seght Hieronymus niet / dat sy keerffen

ont-

ontstaken, om dat sy souden waecken by't licht, op dat sy met Vigilantius, blindt wesende met hem niet en souden slapen in duyternissen.

Hier gheeft Hieronymus principelijck d'v rebeneu waerom datmen keerssen ontstact t'sijner tijde.

De eerste: om met *Vigilantius* niet te slapen.

De tweede: om met hem niet blind te zijn.

De derde: om met hem niet te sitten in duyternissen.

Wilt ghy nu sien / dat dit altemael / niet lichaemelijck / maer gheestelijcker wijse moet verstaen worden?

Ten eersten: Ghy moet my bekennen / dat Hieronymus, tot hijs of ses mael toe / aen *Vigilantius* den naem gheeft van *Dormitantius*, dat is te segghen / den slaependen, of slaeperachtighen: Wat reden? om sijn lichaemelijck slaepen? in gheender manieren. Waerom dan? om sijnne dwaelinghen. Hier op seght Hieronymus: op dat wy niet en souden SLAPEN, te weten / in dwaelinghen.

Ten tweeden, ghy moet my bekennen / dat hy hem hier noemt eenen blinden: Was *Vigilantius* lichaemelijck blindt? neen hy. Waerom dan hem blindt ghenoecht? byten twijffel / om sijnne blindheyt des verstantds / ende sijnne dolinghen. Hier op seght Hieronymus: op dat wy met u niet BLINT sijn / te weten / dooz ketterije.

Ten derden, ghy moet my bekennen / dat Hieronymus van hem seght / dat hy in duyternissen steecht:

Hier op seght Hieronymus, op dat wy met u niet en sitten in duyternissen, te weten van dwaelinghen / van lasteringhen / van ketterijen / &c.

Is hier de minste schijn / om dat te verstaen van lichaemelijcke duyternissen? Hy moet in groote duyternissen self steken / die dit lichaemelijck verstaet:

Ergo dan als den H. Hieronymus, den ketter *Vigilantium* noemt / den slaependen, den blinden, sittende

in duysternissen; hy verstaet dit altemael gheestelijck booz soe veel aenglueck / sijn dwaelinghen / lasteringhen / en ketterijen.

Doorders dan / wanneer hy seght / dat de Christenen keerffen ontstaken op dat sy met Vigilantio blindt wesende niet en souden met hem slapen in duysternissen, soo gheeft hy eene gheestelijcke beduydenisse van dit ontsteken der keerffen / segghende / dat sy dit deden / om te beteekenen / dat sy de duysternissen der dwaelinghen wilden verdrijven, ende waecken by het licht vande waerheyt / ofte / om te kennen te gheben / dat sy niet blindt en wilden wesen / niet slaepende, niet sittende in duysternissen ghelijck den ketter Vigilantius, dit alles verstaende nae den gheest ende ghemoet / soo nu bewesen is.

Tot het slot van dit bewijs / passen hier seer wel de woorden vanden H. Hilarius *Comment. in Matth. Cap. 10* daer hy seght: Wy en vinden niet, dat Christus ghewoon was by nachte te preken, ofte sijn leeringhe ghegheven heeft in de duysternissen: Maer om dat alle sijne leeringhen, aen vleeschelijcke menschen, duysternissen sijn, ende sijn woort aen de ongheloovighe eenen nacht, daerom heeft hy gheseydt: T'ghene ick segghe in de duysternissen, seght dat in't licht, verstaende hier door het licht vande kennisse.

Oien volghens Hieronymus en approbeert niet alleen het ontsteken van lichten by klaren daghe / segghende / dat het selve moet aenghenomen worden, om dat het gheschiedt voor de Martelaren: Maer oock stelter de gheestelijcke beduydenisse by (soe als hy oock doet / handelende van t'ontsteken der keerffen in alle de kercken vanden Oosten) segghende / dat sy dit deden om niet Vigilantio niet te slapen in de nacht / ende duysternissen der dwaelinghen / maer om te waecken by het licht vande waerheyt; waer mede hy oock de reden ofte de lasteringhe van Vigilantius wederleght / te weten / dat dit niet en gheschiedde om de martelaren licht te gheben / ofte om de selve te verlichten.

Siet ghy nu wel / dat desen allegorischen sin niet ver-

verliert is, ende dat den letterlijcken sin niet wel en vloeyt. ter oorzake namelijk van dese woorden: Op dat wy met *Vigilantio* blindt zijnde, met hem niet en slapen in duysternissen:

Maer ghy seght: *Hieronymus* en wilt niet loochenen, dat het gheschiedde van sommighe particuliere: Hier en daer van slechte lieden, ofte van eenighe religieuse vrouwen, in hare slechtigheydt, met een goet ooghemerck. Maer bekennt, dat het gheen ghebruyck was in de Kercke by claren daghe wasse keercken t'ontsteken.

Ick hebbe nu met vier verschepde plaetsen contrarie gherhoort:

Seght ghy nu dat oock dese plaetsen alleenlijck sien op het ontsteken der keercken van sommighe particuliere personen? Ick rhoone dat neen: semant die seght: Wy en ontsteken gheene wasse keercken / om die reden / die ghy seght / ende die mischien sommighe sechte / ende onwetende liekeng booz hebben / maer om een ander reden / namelijk om te bereekenen dat wy niet en willen slaepen / noch blindt sijn in dwaelinghen / maer waecken by t'lich: vande waerheydt / stemt dien niet toe het ghemeen ghebruyck van wasse keercken t'ontsteken? Maer dit doet hier *Hieronymus*; Soo als nu bewesen is: Ergo hy en spreekt niet alleen van eenighe particuliere personen die keercken ontstaken om eene besondere oorzaecke / maer hy spreekt oock in't ghemeen van alle / die dit deden / om een andere oorzaecke en reden.

Dit altemael sal noch klaerder blijcken upt de volghende Aenmerckinge.

II. AEN-MERCKINGHE.

Op de tweede Questie.

Of Hieronymus het ontsteken van lichten by klaren daghe voor de Reliquien als goet heeft herkent.

D. Cabeljau in sijn Memory-boeck Pag. 601, seght dat neen: Hy en prijst het niet, seydt hy/ als een goet werck in hem selven.

Wy en hebben oock noyt gheleert/dat dit ontsteken van keerssen/ in sijn selven een goet werck is/ maer wel/ wannect het tot een goet eynde/ ofte met een goet ooghmerck gedaen wert. Ende alsoo segghe ick dat het den H. Hieronymus, alleen heeft gheapprobeert/ ende booz goet ghehouden/ niet alleen booz soo veel als t'particuliere personen aengaet/ maer oock in't ghemeen.

Van de particuliere personen en kan niemant twijffelen/ die de woorden Hieronymi oock met een ooghslaghe alleen insiet. Want hy seydt:

Ten eersten, dat sommighe particuliere personen de welke keerssen ontstaken by klaren daghe booz de Reliquien der Martelaren/ den jever Godts hadden, doch niet nae de wetenschap: Waerom eenen seker? om dat sy keerssen ontstaken booz de Reliquien; ende desen seker noemt Hieronymus eenen goddelijcken jever: Ergo eenen goeden (want t'ghene goddelijck is/ moet nootsakelijck goet sijn) Ergo het ontsteken van keerssen booz de Reliquien der Martelaren by klaren daghe/ hout Hieronymus, in dese personen booz goet/ ende goddelijck.

Maer hoe noemt hy desen seker niet nae de we-

P

ten-

enschap / om dat dese particuliere personen soo slecht / ende ontwetende waren / dat sy meynden dat de Martelaren kosten verlicht werden / ende licht van noode hadden : waer op Hieronymus seght : De Martelaren en hebben gheen licht van doen. **Daerom nochtang en liet den iever in sijn selven niet goet te wesen / ende als goddelijk gheapprobeert van Hieronymus , om dat dit ooghmierck booztquam / niet upt ercheydt / ofte quaer ghe moet / maer upt eene slechtighepdt / ende ontwetenthepdt.**

Ten tweeden. Hy stelt dit ontsteken van keerssen booz de Reliquien / neffens de saldinghe die Magdalena ontrent Christum ghebruyckt heeft / van de welcke hy seght / dat sy van *Christo* is ontfanghen gheweest als eene devotie des herten , om dat sy ghedaen wiert ter eeren van *Christus* : Ergo / wilt hy segghen / dit ontsteken der keerssen van dese particuliere personen moet mede aenghenomen worden / als eene devotie des herten , om dat het gheschiedt ter eeren vande Martelaren : **Waerom hy oock seyt : Sy doen dat ter eeren vande Martelaren : wat is daer aen verloren ? Nu de devotie van Magdalena buyten twijffel was goet / ende wiert booz sulcks aenghenomen van *Christo* : Ergo / als Hieronymus , dit ontsteken van keerssen vergelijckt by de saldinghe van Magdalena , soo moet hy het selven houden booz goet / ende mede approberen. In dier boeghen / dat hy niet alleen en begheert / soo D. Cabeljau seydt / dat men sulcke devotarisen daerom niet seherpelijk moet deurstrijcken , maer oock datmen de daet selve moet houden booz goet / ghelyck de daet van Magdalena is ghedonden gheweest van *Christo*.**

Als nu Hieronymus van dese personen in't besonder ghesproken heeft / ende (hare ontwetenthepdt gheexcuseert hebbende) het ontsteken van keerssen / oock met die meyninghe / met de welke sy r'selbe deden / hadde ghepresen / het selve eenen goddelijcken iever / een devotie des herten ghe-

ghenoemt hadde/ soo gaet hy dat selve werck opstellen/ prijsen/ ende booz goet appzoberen in het ghemeen.

Ten eersten seydt hy soo generael als hy kan: Alle de ghene die wasse keerffen ontsteken, hebben loon naer haer gheloove, soo den Apostel seydt: *Een jehelijck sy in sijn ghemoet ten vollen verjekert: als hy seght ALLE, ende EEN IEGHELYCK, is dit niet ghesproken in't generael?*

Ten tweeden seydt hy: Moghen wy Godt met de selve eere niet achtervolghen (dat is met het ontsteken van keerffen) met de welke de Afgoden vereert sijn geweest? ende op dat hy sou toonen dat hy nu niet meer en spzeekt van eenighe particuliere persoonen / maer van alle Christenen in't ghemeen/ soo seydt hy te hozen: Ick bekenne dat wy allegaer (dat is immers so generael alst kan wesen) afgekomen sijn vande Heydenen, want wy en worden gheen Christenen gheboren, maer herboren; Moghen wy Godt met deselve eere &c. is dit niet opentlijck ghesproken van alle Christenen / ende gheseydt/ dat sy allegaer mochten keerffen ontsteken by claren daghe / ende dat dit was Godt eere betwijfen? is dit wederom het ontsteken van keerffen/ in't ghemeen/ niet appzoberen als goet?

Ten derden seght den H. Hieronymus: Het ontsteken van keerffen by claren daghe wiert by de Heydenen ghedaen voor de afgoden, daerom moet het vervloecht werden, by de Christenen gheschiedt het voor de Martelaren daerom moet het aenghenomen werden: Hoe en appzobeert hier Hieronymus niet het ontsteken van keerffen niet booz goet / aenghesien dat hy seydt dat het MOET aenghenomen werden: Ende om te thoonen dat hy dit verstondt van een ghemeen ghebruyck / daerom voeghter hy daertelijck by het exempel van alle de kercken vanden Oosten; hier mede te kennen ghebende dat hy niet alleenlijck en appzobeerde het ontsteken van keerffen als een ghemeen ghebruyck booz de Reliquien/ maer oock sonder Reliquien.

Hier en kan ick niet booz hy gaen een leelijken mislagh van D. Cabeljau, ick en wille niet segghen bedroggh: Hy citeert eerst mijn eyghen oeffeninghe van Hieronymi woorden uyt mijn Staeltje ghetrocken Pag. 27. 28. onder andere dese volghende: Want oock daer gheen Reliquien der Martelaren en zijn, worden keersien ontfeken &c. Dit sijn mijne eyghen woorden die ick ghetrocken hebbe uyt Hieronymus, ende klaer uyt ghedrukt staen in mijn Staeltje waer uyt D. Cabeljau de selve heeft oberghestelt in sijn Memory boeck Pag. 600.

Daer en tusschen / soo gaet my D. Cabeljau een wepnigh daer nae Pag. 601. beschuldighen van ontrouwighheyt / dat ick de woorden van Hieronymus niet wel en soude opgehaelt hebben: want seyd hy / hy heeft achterghelaten dese woorden: SONDER RELIQUIEN DER MARTELAREN. Seght D. C. dat ick die woorden van Hieronymus hebbe achterghelaten? Ick gheloofe D. Cabeljau, dat ghy my hier ober beschuldighende / moet gesuft / ofte ghedroomt hebben. Hebt ghy dan bergheuten / dat ghy mijn eyghen woorden een blad te bozen hebt bygebracht / ende daer onder dese: OOCK DAER GHEENE RELIQUIEN SYN? Daer seght ghy klaer / dat ick de selve boorzenghe: ende hier seght ghy nu / dat ick de selve hebbe achterghelaten: Of meent ghy mischien / dat dese woorden: Oock daer gheene Reliquien en sijn, soo veel kracht niet en hebben / als dese: Sonder eenighe Reliquien? My aengasende / my dunckt dat de eerste meer kracht hebben / ende de eyghen woorden sijn van Hieronymus; ofte ten minsten niet meer en verschillen / als een kranck wijf / ende siecke vrouwe.

Hier mede niet te breden wesende / soo herhaelt ghy noch eens desen mislagh / ende seght: Ick vermoede dat P. Hazart, dit, *sonder Reliquien der Martelaren*, sal hebben overslagen, om dat het schijnt te konnen dienen tot bewijs, van dat men op die tijdt in alle Kercken van't Oosten van geen Reliquien te bewaren jet gheweten heeft.

Hebbe

Hebbe ick hier niet meer reden/ om te segghen/
dat ick my schame ober eenē soo groben mislagh/
als D. E. boven heeft ghehadt om t' selve te seg-
ghen/ ober een mislagh die ghy seyd/ dat ick be-
gaen hadde ten opsichte van Tertullianus? hebbe
ick hier niet meer materie om upt te roepen/ als
D. E. Wat kander grober wesen/ als eerst de
woozden selve te stellen/ ende een wepningh daer
naer te segghen tot d'ymael toe/ dat ick de selve
hebbe achter ghelaten, ende overgheslaghen, niet ten
vollen aen gheteyckent &c. ende hier ober my te be-
schuldigghen van ontrouwighheyt: Hoe hebt ghy
u hier dus misgrepen? uw' vermoeden oock D.
Cabeljau is een groot abuyg/ ende uwe slot-reden
die ghy daer upt treckt/ noch meer:

Want hoe volght dit? Hieronymus seght/ dat
men in alle Kercken van't Oosten lichren ont-
stact by clare daghe/ OOCK sonder Reliquien der
Martelaren: Ergo hier upt volght/ dat men
op die tijdt in alle Kercken van't Oosten van
gheen Reliquien te bewaeren set ghetweten
heeft: hoe volght dit?

'Tis eben of ick seide: D. Cabeljau studeert
OOCK sonder boecken: Ergo hy en heeft gheene
boecken: Ter contrarien/ dat woozden OOCK,
gheest te kennen/ dat hy altemet sonder boec-
ken/ altemet met boecken studeert: ende dat hy
eenighe boecken heeft: alsoo is hier mede.

Immers dit is seker/ ende blijkt vooz de
oogh van de ghene/ die maer lesen kan/ dat D. Ca-
beljau hier van alle kanten ghebadt/ ende gheban-
ghen wert.

Ten eersten in sijne beschuldighen, ten opsichte
van mijne ontrouwighheyt/ want die is ooghe-
blyckelijck valsch/ soo men boven kan sien.

Ten tweeden in sijn vermoeden, want dat is ber-
metelijck/ de wijle het op een valsch fundament
ghefondeert is.

Ten derden in sijn Slot-reden, want die en
bestaet niet: Ende boven al is het schande-

lijck / dat hy sich selven soo teghen strijdt / ende bebecht.

Laet dan *D. Cabeljan*, ende uw' vermoeden, ende uw' slot-reden haeren / ende verschoont u van uwe valsche beschuldiginghe / die ghy ten opsichte van my hebt begaen.

Verhalben / en seght niet meer / dat Hieronymus bekendt / dat gheen ghebruyck was in de Kercke by claren daghe wasse keerffen / ontsteken, ende dat hy dit niet en hout voor een goet werck; Ghy zyt nu van contrarie in dese twee booz-gaende Aen-merkinghen, overtuygh: uwe argumenten hebbe ick te uere ghedaen; rechtse wederom op / indien ghy hout; mijne clare bewijzen / uyt de eyghen woorden van Hieronymus hebbe ick daer teghen gestelt; smijts om berre / indien gy het machtrigh zyt; doch niet / alsoo ghy somtijlen doet: Men soude *Hieronymus* soo connen verstaen; ofte / *Hieronymus*, seght: Wy en ontsteken gheen wasse keerffen by claren daghe &c. dat is maer by t'sijne willen blijven / ende niet aensien wat de opwozpinghe was van *Vigilantius*, ende wat reden hy by-bracht om te berispen / datter t'sijnen tijde / een groote menighe van keerffen (*moles cereorum*) by claren daghe werden ontsteken: Antwozdt precies op mijne bewijzen / redeninghen / ende slot-redenen / de welke niet versierdelijk, soo ghy seght / maer wettelijk, ende nootfakelijk uyt de woorden Hieronymi bloepen.

III. AEN-MERCKINGHE

Opden voorseyden brief vanden
H. Hieronymus.

Rakende het vervoeren, verheffen, kuffen, &c. van de Reliquien der Heylighen.

Eer ick come tot de materie selve / soo moet ick hier in't booz by gaen aenmercken de verkeerde inbeeldinghe van D. Cabeljau, die by in sijn Memory-boeck Pag. 602. te kennen gheeft / als of ick hem hadde willen uytmaecken als een Raes-hoofst, oft een dwaesen. Dat en is my noyt in de ghedachten ghekomen / maer hebbe enckelijck voorzghestelt de woorden Hieronymi, soosy legghen / sonder t'minste opsicht te hebben op D. Cabeljau; oversulckgh by heeft groot onghelijck van my soodanighe scheldinghe te laste te legghen Doch dit overgheslaghen ende de sake self aen ghevadt.

Hier sijn wederom twee questten : De eerste, of men ten tijde Hieronymi, de Reliquien heeft ghekust met devotte?

De tweede, of men de selve daer mede / ende op andere manieren'ghe-eert heeft / niet alleen burgerlijck / maer religieuselijck?

Ick hebbe in mijn Staeltje gherhoont dat sae. D. Cabeljau, ter contrarste / ende in sijn Catholijcke Waerheydt, ende in sijn Memoiry-boeck houdt staende dat neen: dat blijktt claer uyt sijn eppen woorden/want

Voor eerst, seyd by in sijn Catholijcke Waerheydt Pag. 614. Aengaende het eeren, het was verre van daer, dat men, in die tijden, voor een Mar telaers

been sich soude hebben willen buyghen, ende dat devotelijck kussen, ende aenbidden.

Ten tweeden: In sijn Memory-boeck Pag. 602. De Reliquien der Martelaren magh Hieronymus wel lieden, dat in eere ghehouden werden verclarende, dat het alleen burgherlijke eere was, die men de Martelaren andede &c.

De eyghen woorzen / ende redenen van Hieronymus, sullen het contrarie upthijfen: Laet ons eerst eenighe stucken vast stellen / die D. Cabeljau niet en magh / noch en kan loochenen / ten sy dat hy sich vzwwilligghelijck wil beschaemt maecken / hoort de ghene die Hieronymum selve konnen naesien / en lesen.

Ten eersten D. Cabeljau, en kan my niet loochenen / dat men in die tijden / de Reliquien ghekust heeft. Dat blijkt out de opwozpinghen van *Vigilantijs*: Wat kust ghy, seide dese ketter / aenbiddende een weynigh asschen? Item. Wy sien dat over al, waer ick en weet niet wat asschens in een kasken ghesloten, ende met een kostelijck deeksel omwonden, bewaert wort, al kussende aenbeden wert.

Het kussen vande Reliquien heeft Hieronymus, swijghende toeghestemt / ende niet wederlepdt / ofte berispt: ende soo de gront-reghel mede brenghet: Qui tacet consentire videtur: Soo is dit swijghen van Hieronymus, een claer teecken / dat hy de daet selve van kussen niet en heeft willen loochenen. Iae heeft de selve wel updruckelijck toeghestemt *Epist. ad Marcellam*, daer hy seghet: Wy eeren over al de graven der Martelaren, ende wy kussen hare heylighe asschen

Ten tweeden: En kan my D. Cabeljau niet loochenen; dat men / in die tijden / met grooten toeloop van een groote menichte van menschen / ende met lof-sanghen de Reliquien der Heylighen berhoert heeft. De woorzen Hieronymi sijn diesaenghaende te claer.

Constantinus de Keyser, sepdit hy / heeft de heylighe Reliquien van Andreas, Lucas, ende Timotheus overghevoert

voert nae Constantinopelen by de welke de duyvelen
brieffchen &c.

Wederom: De Keyfer Arcadius, heeft langhen tijd
daer naer, van Iudéen nae Thracien overghevoert de Re-
liquien vanden Saelighen Samuel. Ende de volcken van
alle de Kercken sijn aende heylighe Reliquien te ghe-
moet ghecomen, met sulck eene menichte, dat sy als bye-
swermen van *Palestinen*, tot *Chalcedon* toe, dicht op malc-
kanderen ghinghen, ende songhen tot den lof Christi

Ten derden: **En kan my D. Cabeljau niet looch-
nen / dat men / in die tijden / de Reliquien heeft
ghesloten in goude caskens / ende die costelijck
verciert met een costelijck decksel van zijde. Dat
blijckt niet alleen upt de ghemelde optwoytinghe
van Vigilantius, maer oock upt de toestemminghe
van Hieronymus selve / met dese woorden: *Vigilantius*
is droef, dat de Reliquien der Martelaren bedeckt wer-
den met een costelijck decksel, ende niet liever met vod-
den, ende hayre cleederen omwonden ende op den mest-
hoop ghesmeten worden. Item.** Sijn dan alle de Bis-
schoppen niet alleen heylichschenders, maer oock dwase
gheweest, die de Reliquien in zijde, ende in een gouden
vat hebben ghedraghen?

Ten vierden, **en kan my D. Cabeljau niet looch-
nen / dat men / in die tijden / Kercken heeft ghe-
hadt / ende ghesicht booz de Martelaers / ende
in de selve hare Reliquien bewaert. Dat seght
Hieronymus duydelijck: Dwalen dan / seyd hy / alle
de Bisschoppen van de heele werelt, die ingaen in de
Kercken der Dooden, in de welke de Reliquien ligghen
met een decksel omwonden?**

Item. *Vigilantius* bestrijdt de teekenen, ende crach-
ten, de welke in de Kercken der Martelaren gheschie-
den.

Item. Gaet vry in de Kercken der Martelaeren
(hy spreekt *Vigilantium aen*) ghy sult daer vele
van uyve medeghesellen vinden, ende ghy en sult
niet verbrandt vvorden, door de wasse-keerffen der
Martelaren, die u niet en behaghen, maer door on-
sichtbare vlammen,

Item. Als ick gram hebbe gheweest, ick en durve niet ingaen in de Kercken der martelaren.

Ten vijftien, en can my D. Cabeljau, niet loochenen/ dat men/ in die tijden / in die selve Kercken / op de Reliquien heeft Sacrificie ghedaen. **De woorden Hieronymi sijn claer:**

Doet dan, seyd hy / de Roomsche Bisschop qualijk, die op de eerweerdighe beenderen van doode menschen *Petrus*, ende *Paulus*, aen den Heere Sacrificien offert? ofte dwalen alle de Bisschoppen des wereltds, die hare graven houden voor autaren Christi?

Ten sesten, en can my D. Cabeljau niet loochenen/ dat men/ in die tijden/ de Martelaren / in hare Kercken/ende booz/ ofte hy hare Reliquien heeft aengheroepen/ende ghebeden. **Dit seght Hieronymus soo claer alst moghelijck is/hoort sijn eyghen woorden:**

Hy spzeekt Vigilantium aen: Ghy seght, dat de sielen der Martelaren, niet en connen teghenwoordigh zijn by hare graven, ende daer sy begheeren: **Hier op bzaeght Hieronymus:** Wilt ghy dan segghen dat sy mer den Heere niet en sijn, soo alser gheschreven is: Sy volghen het lam al waer het gaet, ende die met het lam sijn, moeten gheloofd worden over al te sijn: Ende de wijle de duyvelen, de heele wereltd door swieren, ende met eene wonderlijcke soelheydt, over al teghenwoordigh sijn, sullen de Martelaren in hare kisten soo ghesloten sijn, dat sy daer niet en connen uytcomen? Maer ghy seght in uw^s schrift: Als wy leven, connen wy voor malckanderen bidden: Maer als wy dootd sullen sijn, het ghebedt vanden eenen voor den anderen en sal niet verhoort werden, wel hoe? **(bzaeght Hieronymus hier op)** Indien d'Apostelen, ende Martelaren, noch ghestelt wesende in't lichaem, hebben voor andere connen bidden; hoe veel te meer sullen sy dit doen nae de croonen, victorien, ende triumphen? sullen sy dan min vermoghen, als sy nu met Christo sijn? Ghy stelt my voor, een Apocryph boeck, onder den naem van *Esdras*, daer gheschreven is, dat niemant nae de dootd voor andere durft bidden: Ick en hebbe dat boeck noyt ghelesen.

Warc

Waer toe dient al dit vraghen van Hieronymus, ende al dat wederlegghen vande opwoydinghen Vigilantij, in dien men vooz / oft by de graben der Martelaren de selve niet en heeft aengheroepen / op dat sy vooz ons sonden bidden? Hoozt noch voozder:

Ghy durft segghen, seyd Hieronymus teghen *Vigilantium*: Beminnen dan de sielen der Martelaren hare afschen, ende vliegghen sy daer rondsom, ende zijn sy daer altydt teghenwoordigh, op dat, sy af wese, niet en kunnen hooren, indien misschien iemandt aenkomt om te bidden? Hier op seght Hieronymus: O monster, dat verdient gheworpen te worden in de uysterste palen des werelts! ghy spot met de Reliquien der Martelaren.

Waerom spottede *Vigilantius* met de Reliquien? om dat hy seide / dat de ghebeden / die vooz / oft by hare Reliquien werden ghedaen / van de Martelaren niet en kosten ghehoort werden / de wyle sy daer niet altydt teghenwoordigh en waren / ende dat sy nae dit leven vooz andere niet en kosten bidden. Dit wederleght Hieronymus met clare woorden: thoonende dat de Heylighe vooz ons bidden / ende dat sy onse ghebeden kunnen hooren / ende noemt het een monster die contra-rie leert. Waer uyt claerlyck blijkt / dat men ten tijde Hieronymi, ende de Heylighen / in hare kercken / ende vooz hare Reliquien / badt / ende aen-riep.

Doch claerder seght dit selve Hieronymus *in cap. 65. Isais* De Samaritanen ende Joden, seyd hy / ende alle de ketters, hoedanighe onlanghs onder een Franschen eyghenwillighen meester (*Vigilantius*) zijn voortghecomen, schouwen de kercken der Martelaren, daer wy nae ghewoonte, onse ghebeden houden. Doch dit en doen sy selve soo seer niet, als wel de duyvelen die in haer wonen, de welcke de cracht vande heylighe afschen niet en kunnen verdragen.

Ten sevensten, en kan D. Cabeljau niet loochenen / dat men in die tijden / de Reliquien / ende Heylighen heeft ghe-eert in't ghemeyn ghesproken / want

want dit zijn de woorden Hieronymi in sijnen blyf-
tot *Riparium*: Ghy seght dat *Vigilius* wederom sijnen
vuylen mondt heeft open ghedaen, ende eenen vuylen
stanck laten uytgaen teghen de Reliquien vande alder-
heylighste Martelaren, ende dat hy ons, die aen de Reli-
quien eerbiedinghe thoonen, ende eeren de beenderen
van doode menschen, noemt asschen dienaers, ende af-
godisten. O ongheluckighen mensch! &c. Wy eeren de
Reliquien der Martelaren, op dat wy dien aenbidden,
wiens Martelaren sy zijn. Wy eeren de dienaren, op dat
de eere der dienaren, come op den Heere telve.

Item: Soo dickwils als wy ingaen in de kereken
vande Apostelen, ende Propheten, ende alle Martelaren,
eeren wy dan de tempelen der afgoden?

Dit is dan uyt de eygheu/ende clare woorden
Hieronymi, altemael soo ghestelt / dat het niemant
en kan loochenen / te weten / dat men ten tijde
Hieronymi, de Reliquien der Heylighen heeft ghe-
kust / de selve met toeloop van alle de kercken
heeft verboert/ende omghedraghen dooz de han-
den der Bisschoppen in gonde vaten / en in sijde/
overdeekt met een kostelijck decksel: dat men
kercken booz haer heeft ghesticht/hare Reliquien
daer in bewaert/ op de selve sacrificien ghedaen/
hare graben booz Nataren Christi ghehouden/
booz de selve/de Martelaren aengheroepen/ende
ghebeden/ende ten lesten / dat men de Reliquien
ende de Heylighen in't ghemeyn ghesproken/
ghe-eert heeft: **Dit/segghen ick/en kan niemant**
loochenen/als die segghen wil dat Hieronymus, die
dit opentlijck verhaelt/heeft gheloghen.

Dit sullen wy middeler-tijdt / op proibitie/ ne-
men tot ons boozdeel/ om ons daer in te verheu-
gen/ende te verstercken/dat wy in alle dese booz-
sepde ghewoonten/ noch heden-daeghs over een-
komen met de oude Recht-sinnighe kercke. Ende
Partije haeren dencken/hoe verre dat sy van de sel-
ve is afgheweken.

Wat isser dan dat D. Cabeliau loochent? Ten
eersten: dat Hieronymus de Reliquien der Heylighen

ghen wilt aenbeden hebben. Dat loochenen wy mede/ ende segghen met *D. Cabeljau*, dat dit niet gheschieden en magh, om dat de eere van aenbiddinghe Godt alleen toebehoort. Waerom wy oock aen de Reliquien/ oft aen de Heplighen soodanighe eere noyt en hebben betwefen. Maer wy houden staende/ dat Hieronymus de Reliquien wilt ghe-eert hebben/ dat is al te claer / en *D. Cabeljau* die bekeut het: Maer/sepdt hy/ nae Hieronymi meyninghe, ten zijn maer civile, ende burgherlijcke vereeringhen ghe-weest.

Het woordeken Civile, oft Burgerlijcke, en kan ick in de twee brieven van Hieronymus teghen *Vigilantium*, gantschelijck niet binden. Waer upt behoont wy dan *D. Cabeljau*, de meyninghe van Hieronymus? Ende dat het alleen maer burgherlijcke cere was, die men de Martelaren aen dede?

Ten can, sepdt hy / niet blijcken uyt de scriften van *Hieronymus*, dat de selve heeft onderscheydt ghemaect tusschen tweederley religieuse aenbiddinghe, de eene als aen Godt, de andere als aen menschen. Maer wel dat hy de aenbiddinghe houdt voor een dienst, die Godt alleen toebehoort, ende dat hy die onderscheydt van andere burgherlijcke eere, ende dienst, die den eenen mensch den anderen aendoen magh. Kan dat niet blijcken? Ick thoone dat ja. Van de aenbiddinghe / die Godt alleen toekomt / is seker / dat Hieronymus, noch de Martelaren / noch hare Reliquien / met de selven wilt achterbolghen hebben; dit leeren wy mede / dat het niet gheschieden en magh: Maer eben claer / ende seker is't / dat Hieronymus seght / dat men t'sijnen tijde / de Heplighen / ende hare Reliquien heeft ghe-eert met meerdere eere als civile / oft burgherlijcke.

Ick hebbe hoven / inde Aenmerckinge op de ketterij der Collyridianen behoont / dat soodanigh als het eynde oft ooghmerck is / om de welke men iemandt eert / soodanigh oock de eere is: Tuden ick dan bewijst / dat het ooghmerck met het welck men / ten tijde Hieronymi, de Heplighen / ende hare

hare Reliquien eerde / meerder als burgherlijck was / soo moet hier uyt volghen / dat oock die eere meerder als burgherlijck was. Laet ons dan sien uyt wat ooghmerck de Reliquien ende de Heplighen / ten tijde Hieronymi ghe-eert wierden.

Het eerste ooghmerck was de Martelie : Want soo seght Hieronymus *Ep. 1. advers. Vigilant.* Wy eeren de Reliquien der Martelaren , op dat wy dien aenbidden, wiens Martelaren sy zijn.

Item Ghy *Vigilanti*, die seght, dat de Reliquien der Martelaren moeten met de voeten betreden worden, verbiedt oock het bloedt te storten, als oft het gheene eere weerdigh en waer.

Item *Ep. ad Marcell. ordine 17.* Ghebenedijdt zijn de plaetsen, daer *Petrus* ende *Paulus* haer bloedt voor *Christo* hebben vergoten, waer op hy datelijck byvoeght: wy eeren over al de graven der Martelaren. Soo wiersden dan de Reliquien ghe-eert / booz soo veel als sy Reliquien waren van Martelaren des Heeren / die haer bloedt booz hem hadden ghestort. Seght my nu *D. Cabeljan*, is dit ooghmerck niet meer als burgherlijck? soo ja? soo was die eere meerder als burgherlijck: soo neen? soo houdt ghy dan het treffelijck werck bande uytmenste liefde tot Godt / dat is / de Martelie / niet meer als burgherlijck: dat strijdt teghen alle reden / ende Schrifsture: Ergo als Hieronymus seght / dat men t'synen tijde de Reliquien eerde met dit ooghmerck / als wesende bande ghene die haer bloedt booz *Christo* hadden ghestort / soo seght hy / dat men de selve met meerder eere heeft achtervolghet / als met burgherlijcke.

Het tweede ooghmerck / waren de Mirakelen / daerom braeght hy oock van *Vigilanti*: Seght my, hoe datter in soo een verworpen stof, ende ick en weet niet wat affchen (soo ghy spreeckt) sulck een bywesen is van teeckenen, en krachten? Met dese selve krachten / oft mirakelen / als namelijk uyt het brieschen / ende verjaghen der duybelen / bewijst hy dat het graf des Heeren moet ghe-eert worden / *Epist. 17.*

ad Marcellam. Zijn de mirakelen oock niet meer als iedr burgherlijcks ?

Doch wat noodt dit te bewijfen upt het ooghmerck dat sy booz hadden ? de actien selbe / de welke / in die tijden / op / ende by de Reliquien / ende Heplighen ghepleeght wierden / wijsen van selfs upt / dat de eere meerder als burgherlijck was / want

Ten eersten. Sy bereerden die met Saerificien daer op te doen : Is dese actie niet meer als burgherlijck ?

Ten tweeden. Sy bereerden die met tempelen / ende Kercken booz haer te stichten / de welke oock den naem boerden van de Martelaren. Is dit wederom niet anders als burgherlijck ?

Ten derden. Sy aentriepen / ende baden de Heplighen / booz hare Reliquien : Is de aentropinghe mede alleen burgherlijck ?

Ten vierden. Sy hielden de graben der Martelaren booz Altaren Christi. Ende de Bisschoppen ginghen die booz soodanigh besoecken : Is dit niet anders als burgherlijck ?

Ten vijfden. Hieronymus noemt het ontsteken van keerssen booz de Reliquien (oock in ontwetende menschen / dat is / die hare meyninghe / upt slechtghepdt / ende ontwetenthepdt niet wel en sterden) eenen goddelijcken iever, ende verghelijckt het selbe by de salvinghe van Magdalena, die hy noemt een devotie des herten. Is eenen goddelijcken iever, ende devotie des herten, niet meer als burgherlijck ? Wie sal dit altemael segghen / als de ghene die seght al wat hy wil / of de eerste maximen bande wetenschap noyt heeft ghehoort ?

Wel aen van de slot-reden is claer. Hieronymus ghetuyght / dat men t'sijnen tijde in't eeren bande Reliquien / ende Heplighen / soodanighe actien heeft ghepleeght / ende soodanigh ooghmerck ghehadt / de welke meer zijn als civile / oft burgherlijcke ; ende ick en kan nergheus vinden / dat hy een woorde spreect van civile / oft burgherlijcke

gherlycke eere: Ergo die eere/ bande welcke Hieronymus ghetuyghe / dat-men t'synen tijde ghepleeght heeft ten opsichte bande Heplighen / ende hare Reliquien/ was meerder als burgherlycke: Soo was het dan eene eere tusschen de burgherlycke/ende goddelijcke / volghens oock heeft Hieronymus een andere soorte van eere herkent/ verschillende bande burgherlycke/ ende van de goddelijcke.

Al' ighene dat D E. hier op weet te segghen/ om t'e bewijzen / dat hy spreekt alleen van een burgherlycke eere/ is dit:

Hieronymus seyd / seght ghy / dat de volcken hebben lof-sanghen ghesonghen ter eeren van Christus, als sy te ghemoet ginghen aen de Reliquien vanden H. Samuel: Hier op seght ghy voorzetsel: Op dat dit niet en soude soo verstaen worden, dat hier eenighe religieuse ghedienstigheydt, oft aanbiddinghe gheschiedde aen de Reliquien, soo voorkomt dat Hieronymus segghende: *Wel hoe dan, aenbaden sy Samuel, ende niet Christum, wiens Levijt ende Propheet Samuel was?* welcke vraghe soo veel is, seght D E. als een sterke loocheninghe, om daer mede te kennen te gheven, dat wel het volck aen de Reliquien van Samuel eenighe burgerlycke eere bewelen, maer niet eenighe eere van devote aanbiddinghe.

Dit eerste deel tot ons hoordeel, / want wy leeren mede / dat-men noch de Heplighen/ noch hare Reliquien/ magh achtervolghen met de ware aanbiddinghe/ door de welcke (soo als Hieronymus hier mede doet) wy verstaen eene eere / die Godt alleen toebehoort.

Du dat Hieronymus dit mede soo verstaet/ blyckt wy sijn' eyghen woorden.

Want ten eersten, hy stelt voor het exempel van die van Lycaonien, de welcke Paulum, ende Barnabam hebben willen aenbidden / met sacrificie / als godden/ ende soo Vigilantius aen Hieronymo hadde opghetworpen / dat de Christenen de Reliquien der Heplighen aenbaden; soo antwoorde Hieronymus,

tis ontwaerachtigh : Wie heeft oyt, seyd hy / de Martelaren aenbeden? Wie heeft oyt ghemeynt, dat een mensch Godt was? wan wy weten / dat Paulus ende Barnabas, soo die van Lycaonien haer wilden aenbieden als goden / hare kleederen hebben ghescheurt / ende dit booz groutwel ghehouden: waerom wy het mede boozsulckx houden / oft de Heylighen t'aenbieden als goden / oft hare Reliquien t'achterbolghen met soodanighe eere die Godt alleen toebehoort / namelijk niet sacrificien. Hoe kan Hieronymus niet claerder woorden te kennen gheben / dat hy hier dooz de Aenbiddinghe verstaet alleen de eere / die Godt alleen toekomt : Doch Indien't ghy noch niet en siet / ick stelt u claerder.

Vigilantius verweet de Christenen / dat sy de Reliquien al kussende aenbaden, dat en kont ghy niet loochenen: Hieronymus seyd / dat sy se niet en aenbaden / dat en kont ghy mede niet loochenen. Indien ick nu byaghe van Hieronymo: Wat verstaet ghy hier dooz Aenbieden? hy antwoort: Een mensch houden voor Godt; want hy seght: Wie heeft oyt ghemeynt dat een mensch Godt was? dit en kont ghy oock niet loochenen: Hy probeert niet het exempel vande Apostelen / dat het een groutwel is / een mensch te houden booz Godt / ende hem niet goddelijcke eere te achterbolghen. Dit moet ghy mede noodtsakelijck toestemmen. Ergo dan / als Hieronymus de opwozpinghe Vigilantij beantwoordende / loochent dat de Christenen de Reliquien / oft de Heylighen Aenbaden, hy loochent dat sy de selve hielden booz goden / ende haer niet soodanighe eere achterbolghden / die Godt alleen toekomt / ghelijck als die van Lycaonien wilden doen ten opsichte van Paulus, ende Barnabas: Soo verstaet dan Hieronymus hier dooz de aenbiddinghe, niet anders als de eere die Godt alleen toebehoort. Segghende van boozberg / dat het volck van Palestina, den Propheet Samuel niet en aenbaden, maer Christum, wanneer sijne Reliquien werden verboert / hy seght alleen / dat sy hem niet

met en eerden niet de eere / die Godt ende Christo alleen toekomt: Hier mede bevestighende sijne antwoorde teghen de opwozpinghe van Vigilantius te Weren / dat de Christenen, een mensch niet en bielden voor Godt, noch dat sy hem niet en wilden achtervolghen niet soodanighe eere / als die van Lycaonien, hadden ghedaen ten opsichte van Paulus, en Barnabas.

Wy segghen dan met D. Cabeljau, dat Hieronymus loochent / dat men aen Samuel, ofte aen sijne reliquien / bewesen heeft eenighe eere van devote Aenbidlinghe; wel verstaende (soo als de boozgaende woorden van Hieronymus legghen) dat men Samuel niet ghehouden heeft voor een godt, noch die eere bewesen / die die van Lycaonien aen Paulus, en Barnabas wilde aen doen / dat is / die Godt alleen toekomt: Dit altemael segghen wy mede / ende en konen niet Hieronymo niet lijden / dat men soodanighe eere / ofte aen de Heplighen / ofte aen hare Reliquien soude bewysen / de wijle die / aen Christo, soo Hieronymus daer by seght / ende aen Godt alleen moet toeghedraghen werden. Dies niet teghenstaende / soo wilt Hieronymus, ende de Heplighen / ende hare Reliquien ghe-eert hebben / dit en kout ghy mede niet loochenen / (want sijne woorden sijn heel te klaer) ende boven hebbe ick upt / sijn eyghen woorden ghehoort / dat hy dooz dese eere verstaet / een eere die meer als burgherlijck is / soo moet het van op eene ander eere op aenkomen / als op een goddelijcke / ofte enckelijck burgherlijcke. Noemt die eere soo t' u belteft / of Religiense, of Devote, of boven natuerlijcke, tis wy al een dinghen / de woorden en gheben niet / als wy de sake selve hebben / nameelijck / dat men / ten tijde Hieronymi, de Reliquien / ende de Heplighen een eere heeft betoefen / die minder als goddelijck was / ende meerder als burgherlijck.

Maer D. Cabeljau seght een tweeden, dat ick de woorden Hieronymi niet wel verduytscht hebbe:
Wacrin.

Waertinne: om dat ghy/ seyt hy by dese woorden:
Wie heeft oyt de Martelaren aenbeden, gheboeght
hebt/ als Godt:

Ich en hebbe dit uyt mijn eygghen selben daer
niet bygheboeght/ maer sijn de eygghen woorden
Hieronymi: Want als hy ghebræeght hadde/ van
Vigilantijs: wie heeft oyt de Martelaren aenbeden?
soo boeghter hy daetelijck hy: Wie heeft oyt ghe-
meent dat een mensch-godt was? Is dit niet open-
lijck ghebræeght: Wie heeft oyt een mensch aenbe-
den als godt? de tweede braghe is meerder
verklaringhe van d'eerste/ om te thoonen/ dat hy
dooz Aenbidden, verstant/ een mensch houden voor
godt.

Indien ghy my seght/ dat Hieronymus de Heyl-
ighen/ ende hare Reliquien wilt ghe-eert heb-
ben/ met opsicht op Godt/ ende op Christum, als
wesende hare Martelaren, ende dienaeren soo hy
seyt in den eersten brief teghen Vigilantium: ofte
als wesende hare Leviten, Propheten, die het laen
ouer al volghen, die haer bloedr voor Christo hebben
gestort, die nu meer vermoghen in t' ander leven, als
hier op der aerden noch wesende, soo hy spreeckt in
sijnen tweeden brief: Dit segghen wy al mede/ en-
de doen dat oock alsoo: want hiermede wort
onse leere bebesticht/ dat men de Heylighen/ ende
hare Reliquien / mach achtervolghen met een
eere die meer als burgherlijck is/ ghemerckt dat
alle de boozgaende opsichten / slaende op hare
Martelie/ ende eyndelijck op Godt/ ofte op Chri-
stum, meerder als burgerlijck sijn.

Dooz t' leste, soo maecht D. Cabelan soo heel
noodeloose worden over t' gene ick in mijn stael-
tje pag. 24. gheseyt hebbe/ dat hy den Ieser bykans
haloozich maecht/ en vermoeyt.

Ich hebbe daer gheseyt/ dat D. Cabelan niet en
moest segghen/ (soo hy doet in sijn Catholijcke waer-
heyt pag. 614.) dat Hieronymus vry wat onvoorsicht-
lijck spreeckt, van t' bewaren der Reliquien.

De goede man heeft het hier soo machtich
vreebt/

breedt/als of de heele werelt daer aen vast waer:
Doch ick honde dit altemael voor verlozen incht/
ende papier.

Hy behoort/ dat de outbaders wel konnen
missaghen doen: dat bekennen wy mede. Maer
kan D. Cabeljau gheen missach begaen hebben/
als hy van Hieronymo seyt / dat hy onboozsichte-
lyck heeft gesproken?

Hy bewyft uyt de censure van Erasmus Roterodamus,
dat Hieronymus sich hier heeft te buyten
ghegaen in scheldt-woorden etc.

Och arm! een slecht bewijs van een man / die
twaelf hondert iaen nae de tijden Hieronymi
eerst opgekomen is.

Hy probeert dat *Vigilantius* een heylich Priester
ghenoemt wort van Hieronymus *Epist. ad Paulin.*
Maer hy en siet niet dat desen *Vigilantius* een an-
der is gheweest / als dien bandē welcken hier
Hieronymus spzeekt / ende die hy als ketter bes-
chrijft in *Catalogo scriptorum*: Want dien *Vigilantius*,
den welcken Hieronymus een heylich Priester noemt/
die was hem te Ierusalem komen besoecken / ende
den anderen en heeft noyt te Ierusalem gheweest/
want Hieronymus gheeft genoeg te kennen dat
hy hem niet en kende. Doch ghenomen het den
selven waer; sinder niet Mannen gheweest/ die
eerst heyligh/ ende rechtsinnich waren / daer
naer ketters gheworden sijn? kost dit niet mede
soo toegaen met desen *Vigilantius*?

Doorders / soo gaet me D. Cabeljau; met noch
andere redenen bewyfen dat Hieronymus onbooz-
sichtelijck gesproken heeft: Eene onder ander is/
notabel/ dat Cabeljau gheern soude hebben/dat
Hieronymus ghesproken hadde nae den mont
banden Ghereformeerde, ende gheseyt: Dat men de
Reliquien behoort aen een eerlijcke plaetse te leggen
onder de aerde om te rusten, ende dat voort de ghe-
dachtenisse der persoonen, ende hare daden moghen
zijn, ende blijven in segeninge by de vrome.

Ick segge noch eens / dat D. Cabeljau Hierony-
mum

mum niet en moet leeren / wat hy moest segghen: Maer sien alleenlijck wat hy gheseyt heeft (wat dat was de questie / vande daer selve) ende offer pemaent van de Daders / die met hem gheleest hebben/ende onder andere Augustinus, die nochtans in andere stucken dooz veele byieven met Hieronymus heeft ghespouteert / hem hier over berispt hebben/dat hy het eeren vande Reliquien te hooch hadde opgestelt / dat hy Vigilantium te binnich hadde doozstrecken etc. Niemand en isser gheweest die dit met gheschziften heeft durben doen/als Vigilantius, alle de andere Leerers van dien tijt / die nochtans seer menichvuldich waren in ghetal / pberich / ende gheleert / hebben ghesweghen; verbolghens het gheboelen Hieronymi, t'welck hy hier updruct in desen byief teghen Vigilantium, is het ghemeen gheboelen-geweest van alle de rechtsinnige leeraers van die tijden; dienbolghende oock vande heele kercke/ghemerckt dat niet een vande kercke sich-teghen Hieronymum heeft gestelt: t'welck inder waerheyt grootelijc te verwonderen is/indien Hieronymus (soo D. Cabeljau hem toeschrijft) soo de mate is te buppen-gegaen/ontrent de leer tuge vande Reliquien.

Ick houde van alle die woorzen van D. Cabeljau, dooz noodeloose / ende pdele praerers / die nergens toe en dienen als om de ghemeente van de sake selve af te keeren/ en haer te paeyen met woorzen.

Iken/seght D. Cabeljau: Want, indien ick in dese materie vande Reliquien, citerende dit schrift van Hieronymus teghen Vigilantius, niet en hadde die waerschouwinghe daer by ghedaen (dat hy onboozsichtelijck spzeekt / ende t'selbe nu niet bewesen) dan had ment' mogen soo opnemen, als of ick dat schrift in t'gheheel approbeerde.

Ghy sout seer wel ghedaen hebben D. Cabeljau, waert saken/dat ghy dit schrift heel/ende gantsch gheapprobeert hadt: Want dan en sout ghy u gheen

gheen beschermer ghestelt hebben bande ketter Vigilantius, maer een bewezder van 'gheboelen van alle de rechtsinnighe leeraers van die tijden/ sae bande heele kercke. Dit was bupten twijffel redelijcker/als Hieronymum met den ketter Vigilantius te bestrijden.

Maer ghy seght/dat Hieronymus selbe bekent/dat die schrift, is een vverckje van een nacht, ende daerom met een vlogghe pen in een haesticheyt gheschreven, oversulcx dat het niet vvonder is datter vvat onvoorsichicheyt onder loopt.

't is waer/Hieronymus bekent dat : Maer de wijle ick niet eenen leeraer van die tijden en vinde/die Hieronymum, om die schrift van onboozsichicheyt heeft beschuldicht ('welck sy sekerlijck souden ghedaen hebben / indien het soo waer)soo houd' ick het hier booz vast / dat Hieronymus, doech in soo een haestich werckje/sich niet en heeft te bupten gegaen in eenighe onboozsichicheyt.

Der halven/soo en kan ick niet dencken waer om D. Cabeljau, de volghende woorden Hieronymi, heeft overgheslaghen/ die ick in mijn Staeltje ghestelt hebbe pag 22. Daer hy sept/ dat het geheel boeck van Vigilantius, een openbare blasphemie vvas: waer upt ick bestoten hebbe/ dat het blasphemie is te spotten met het ontfeken van keerssen booz de Reliquien: met het kussen/ombzaeghen/en kostelijck bereyden der selber / met het waken by de selbe/met de mirakelen die daer by / ofte daer door gheschieden/en soo voort: Ick gheloobe dat D. Cabeljau, dese woorden/ende de slot-redenen daer npt ghetrocken heeft overgheslaghen om dat hy sijn eyghen selben/ ende sijne ghemeente/niet en soude condeunnen van blasphemie/ de welke mede met dese boozgaende dinghen (soo als de ketter Vigilantius dede) ghewoon sijn te spotten. Dit zy meer als ghenoech raekende Hieronymum, ick gae nu voort tot Augustinum: Want al wat D. Cabeljau noch voorters seght/

seggt/dat hy niet valschelijck ghesproken heeft/
wanneer hy gheseyt heeft dat *Hieronymus* van t'be-
varen der Reliquien onvoorsichtelijck spreeckt; upt-
legghende sijnen sin/ booznamelijck dat hy wilde
spreken van al wat onder t'bewaren begrepen
is/namelijck oock de mansere etc. Ick hebbe de
woozden van D. Cabeljau ghenomen / ghelijck sp
lagen / te weten / dat *Hieronymus* onvoorsichtelijck
sprack van t'bevaren der Reliquien, sonder meer: sijn-
nen sin en kost ick niet weten.

Ma de wijle ick hem weet/soo segghe ick even
wel/dat D. Cabeljau niet en moest segghen / dat
Hieronymus onboozsichtelijck ghesproken hadde/
maer dat hy de waerheyt ghespaert hadde wan-
neer hy verhaelde / dat men de Reliquien der
Heplighen t'sijnen tijde kostelijck vercierde/ sloot
in goude kassen / de selve kuste / ende andzoegh
dooz de handen der Bisschoppen met grooten
toeloop van alle de kercken / ofte ghemeenten/
dat den bisschop van Roomen / sacrificien dede
op de beenderen van de HH. Petrus, ende Paulus,
dat alle de Bisschoppen des werelts hare graben
hielden booz Nutaren Christi, ende meer dierghe-
lijcke questien van de daet selve / want dit was
de questie tusschen ons of men ten tijde *Hierony-
mi* de Reliquien kustede etc. ende of dit ghedaen
wiert devotelijck: Het eerste heeft *Hieronymus*
ghesept / is het waer / ofte niet? soo niet? soo heeft
hy dan de waerheyt ghespaert: soo ja? soo heb-
be ick dan dat ick hegheere. Het tweede van t'de-
votelijck kussen / hebbe ick in t'lanck hier bozen
bewesen/oock upt *Hieronymo* selve: Is dit waer/
ofte niet?soo niet? overtuyghyt my van valscheyt.
Doo ja?soo behoude ick van het belt.

EERSTE AEN-MERCKINGHE.

Op de plaetse Augustini *libro de opere
Monachorum Cap. 28.*

Aengaende het omdraghen der Reliquien.

DE ghemelde plaetse van Augustinus, de welke het fundament is van dit disput / luyt aldus : Sommighe verkoopen en nighe leden van Martelaren, indien het nochtans van Martelaren sijn, andere stellen ten thoone hare zoomen, ende hooft banden, ende verheffen de selve, sy begheeren alle, sy eyschen van alle, den kost van hare profytelijke aermoede, ofte den prijs van hare gheveynsde heyligheyt. Hier hebt ghy den gront-steen van ons verschil / nu moeten wy hier op gaen houtwen / om op goede orden boort te gaen / wy sullen dit deplen in verscheyde vraghen.

De eerste vraghe is / of Augustinus, gheseyt heeft dat het ommeloopen / ofte ommegaen met Reliquien der heylighen / ende de selve ten thoone te stellen / maer een particulier werck van Munnicken was, daer in de kercke gheen behaghen en hadde ? D. Cabeljan, seght dat sae in sijn Catholijcke Waerheyte pag. 613.

De tweede vraghe is / of den selven Augustinus, het ommegaen met reliquien / in t'ghemeen heeft voor quaet, ende verwerpelijck gehouden ? D. Cabeljan, seght dat sae. *Ibidem.*

De derde vraghe is / of Augustinus verworpen heeft / het debotelijck eeren der Reliquien ? D. Cabeljan seght dat sae. Pag. 614. want / seyt hy / t'was verre van daer, dat men in die tijden voor een Martelaers been sich soude hebben willen buyghen, en dat devo-

devotelijck kussen &c.

De vierde vraeghe is / wat dat Augustinus hier eeghentlijck berispt / ofte enckelijck het om loopen met reliquien / ofte wel het verkoopen alleen? D. Cabeljau het tweede oberstaende / neemt het op het eerste alleen.

De vijfde vraeghe is / of Augustinus hier spreekt van ware Reliquien / ofte wel van versterde? D. Cabeljau, seyt dat Augustinus dit niet en heeft willen ondersoeken.

De selde vraeghe is / of het achtste Capittel van het boeck der stadt Gods / daer beelsing ghehandelt wert vande Reliquien / Augustino valschelijck-toeghedicht is? D. Cabeljau seght dat sae. P. 615. en bevesticht dit sijn segghen met de auctoriteyt van Ludovicus Vives / en Leuvenasche doctoren.

De sevenste vraeghe is / of de h. Roomsche Kercke soodanighe dinghen dooz Reliquien heeft bewaert / de welke ofte onmoghelijck sijn te bewaren / ofte strijden teghen alle reden / ende verstant. D. Cabeljau seght dat sae. Pag. 609.

Ende ick segghe op dit voozgaende altemael / dat neen / (soo als ick oock in mijn staeltje berhoont hebbe) maer hier noch breeder bewijfen sal / ende D. Cabeljau, met de woorzen van Augustinus selve / overrupghen. Wat van belanght de eerste vraeghe, of het ommegeaen met Reliquien maer een particulier werck van Munnicken was / in het welck de Kercke gheen behaghen en hadde? Ick bewijse upt Augustino dat neen.

Ten eersten upt het 22 boeck vande stadt Gods Cap. 8. daer Augustinus seyt dat Hesperius een aenschelijck man / wat heplighe aerde hadde van het graf Christi, de welke hem dooz een goeden vrient / van Ierusalem mede ghebracht was; ende de selve ghehangen heeft in sijn camer teghen de Nacht-geesten; welck medebzenghen / ende bewaren van soodanige Reliquien Augustinus niet en berispt.

Ten tweeden upt dat selve Capittel, Als de Bischof,

schop, Proiectus, seyt hy de Reliquien bracht van den alder eerlijcksten Martelaer Stephanus daer was eenen toeloop, ende ontmoetinghe van een groote menichte van menschen.

Item De Bisschop Lucillus droegh de Reliquien vandē voorseyden Martelaer, ende het volck ginck hem voor, ende achter.

Ten derden *lib. 9. Confess. cap. 7.* Als de lichamen van de *HH. Gervasius*, ende *Protasius* met behoorlijke eere vervoert wierden nae de Kercke van *Ambrosius. etc.*

Ten vierden: *Epist. 103. ad Quintian*: De weduwe *Galla*, ende hare dochter *Simpliciola* brenghen u mede, *Quintiane*, de Reliquien vandē aldersaelichsten, ende alderheerlijcksten Martelaer *Stephanus*. Wat dunct u nu *D. Cabeljan*? kan *Augustinus* segghen / dat het ommegeaen met Reliquien / maer een particulier werck was van Munnicken? Ghy seght in uwer Memory-boeck pag. 608. Dat *Augustinus* hier ter plaetse tot de Munnicken in t'bysonder spreekt, en kan niet in twyffel ghetrocken werden.

It is waer / want den titel van het boeck / bzenght het mede: Maer hoe sult ghy t' maeken / met dien bytent die de heplige aerde van Christi graf van Ierusalem heeft medeghebzacht naer Afriken? hoe / met de weduwe *Galla*, ende hare dochter *Simpliciola*, die by laste van *Augustinus*, hebben ommegegaen / ende gherepft / met de Reliquien van de *H. Stephanus*, om die te leveren in de handen van *Quintianus*? om ghe-eert te worden? hoe sult ghy t' maeken met de Bisschoppen *Proiectus*, ende *Lucillus*, die de selve Reliquien hebben omghebzaghen? dese en sijn gheene Munnicken gheweest; hoe kan dan *Augustinus*, segghen / dat het ommegeaen met Reliquien / maer een particulier werck was van Munnicken?

Ten anderen, hoe kan hy segghen / dat de Kercke daer in gheen behaeghen en hadde / ghemerckt hy seyt / dat de Gemeenten sijn met grooten toeloop ghekomen / om dit ombzaeghen der Reliquien / met hare teghenwoordicheyt te bereeren?

ren: Siet daerenboven hoe precies Augustinus hier in over-een-komt met den H. Hieronymus, *boven*. Indien ghy my seght / dat Augustinus het enkel ommegeen / ofte ombzæghen vande Reliquien niet berispt heeft / maer namelijk / daer van groote dinghen te roemen? soo moet dan Augustinus sijn epggen selben berispen.

Ten eersten, als hy seyt *Serm 28 de Sanctis*, dat hee yser vanden banden des H. Apostels *Petri* door alle de Kercken, met recht wordt ghehouden, kostelijcker als gont. Dit is immers op t'hoogste genomen.

Ten tweeden, als hy seyt *Epistola 137*, dat de plaetse heyligh was, daer het lichaem vande H. *Felix* bisschop van *Nole* begraven lagh.

Ten derden, als hy seyt *lib. 9. Confess. Cap. 7*, dat de besetene van onsuivere gheesten wierden ghelesen, en de blinde siende door het aenraecken vande baere, op de welke de Reliquien vande H. H. *Gervasius*, ende *Protasius*, wierden vervoert.

Ten vierden, als hy *lib. 22. de Civit. Cap. 8*, veele verschepden mirakelen verhaelt / die dooz ofte by de Reliquien der Heylighen / (t'zy dooz de olpe met de welke de sieken haer salden / t'zy dooz het aenraecken der blommen / die op hare autzen gheschoyt waeren etc.) gheschiedt sijn. Is dit altemael niet groote dinghen roemen van de Reliquien? heeft dan Augustinus voock sijn selben berispt? dit en is niet waerschynelijck; soo en is het dan oock geen siens waerschynelijck dat Augustinus, het enkel roemen van groote dinghen / rakende de Reliquien / in andere heeft willen berispen.

Hier mede blijft samen beantwoort de tweede vraghe / welke was / of Augustinus het ommelooopen met de Reliquien, ende daer van groote dinghen te roemen, in t'ghemeen heeft berispt: Blijckt upt het boozgaende dat neen / soo sal het dan ten lesten moeten uptkomen / op een besonder ommelooopen / ende roemen / het welck met ongherpynt heyt ghemengelt was / soo als wy hiernaer sullen sien.

II. AENMERCKINGHE

Op de derde vraeghe.

Of Augustinus verworpen heeft het devotelijck eeren der Reliquien.

Dat Augustinus het enkel eeren der Reliquien niet en verwerpt / en kan D. Cabeljau niet loochenen : Want de woorden van desen outvader / sijn dies-aengaende te klaer:

Ten eersten *Epist. 103. ad Quintian* : daer hy seyt: De weduwe *Galla*, ende hare dochter de Maeght *Simpliciola*, brenghē u mede, *Quintiane*, de Reliquien vandē aldersalichsten, en alderheerlijcksten Martelaer *Stephanus*, Vwe Heylicheyt weet wel, hoe ghy de selve moet **BEHOORLYCK EEREN** ghelijck als wy oock ghedaen hebben.

Ten tweeden *Lib. 9. Confess. Cap. 7*. De lichaemen van de *H. H. Gervasius*, ende *Provasius* sijn met **BEHOORLYCKE EERE** overghedraghen tot de Kercke van *Ambrosius*.

Ten derden, ick soude hier konnen by boegen de plaetse vā August. die ick mede hebbe gheset in mijn Staeltje pag 64. ghetrocken upt het boeck *de Eccles. Dogmatib. Cap. 73*. daer klaer gheseyt wert / dat men de Reliquien der Heylighen mach eeren / en dat hy een ketter is / die contrarie leert. Maer D. Cabeljau, maect hier ober soo veel woorden / om te thoonen dat dit boeck van Augustino niet gheschreven en is / dat ick het selve liever hebbe te laten varen / als niet soodanige disputen / den tijt te verliesen : Want ghenomen dit boeck van Augustino niet ghemaect ware : siet D. Cabeljau niet / dat ick met soo groot recht hier van sou konnen segghen / als hy selve doet van
een

een ander twijffelachtich boeck/ in sijn Catholijcke Waerheyt pag. 540. Ons is niet met allen daer aen ghelegghen, of *Augustinus* autheur is van dat boeck, of een ander, het is ghenoech in opsichte van ons ooghemerck, dat het een autheur is van ghelijcke outheyt, ende tijt-ghenootich met *Augustinus*. Ofte met *Erasmus Roterodamus* souden wy kunnen segghen/dat het versamelt schijnt te sijn, ten deele uyt sijn wercken, ten deele uyt de besluyten der Synoden: Dit is meer als ghenoech om authoziteyt te gheben aen dit gemelde schryft.

Niet teghenstaende/dit obergheslaghen / ende ons ghehouden aen de twee eerste spreuken/ de welcke sekerlijck Augustini sijn / ende soo klaer/ dat D. Cabeljau niet en kan loochenen / dat Augustinus, de Reliquien heeft willen ghe-eert hebben/ in t'ghemeen ghesproken : soo moet het dan op aenkomen op de maniere.

D. Cabeljau, nae ghewoonte pag. 609. van sijn Memory-boeck, draeyt dit op een burgherlijcke eere/soo dat Augustinus, nae sijn segghen / wel kan lijden/dat men de Reliquien burgherlijck eere, maer niet devotelijck, ofte religieuselijck.

Ich thoone hier teghen / dat Augustinus moet spreken van een eere die meerder als burgherlijck is/want hy gaet bykans op de selve boert voort/ ghelijck Hieronymus *Boven*.

Ten eersten, ghy en kont niet loochenen dese volgende woorden Augustini, gherocken uyt het achtste boeck, het 24. Capittel hande Stadt Godts daer hy seyt: Wy eeren de Reliquien der Martelaren, als van Heylighe mannen Godts, die tot de doot van hare lichamen, hebben voor de waerheyt ghestreden.

Ten tweeden, moet ghy my toestemmen dese woorden *Lib. 20. contra faustum Manichaeum Capit. 21.* Het Christelijck volck, viert samen de Reliquien der Martelaren met eene RELIGIEVSE solenniteyt, ende om verweckt te worden tot naevolginge, ende ommedeelachtich te worden van hare verdiensten, ende door

door hare ghebeden gheholpen te worden.

Item. Wy dienen de Martelaren met dien dienst, met den welcken, oock in dit leven ghedient werden de Heylighen mannen gods, welckers herten wy ghevoelen bereyt te sijn, om soo een lyden voor de Evangelische waerheit te onderstaen. Maer de Martelaren dienen wy soo veel te DEVOTER hoe dat wy dit gerustelijcker doen, nae dat sy de strijden overwonnen hebben, ende wy verkondighen haren lof dies met meerder betrouwen, als wesende nu in het ghelukkig leven verwinders, dan die in dit leven noch vechten.

Voort ghy hier wel / dat Augustinus niet en spreekt van een enckel / of burgherlijck eeren der Martelaren/ende hare Reliquien/maer van een RELIGIEVS eeren / ende van een DEVOTELYCK diene

Hier sal D.Cabeljau, nae ghewoonte moeten segghen / dat Augustinus, de woordkeys RELIGIEVS, ende DEVOOT in haren ruymen sin neemt / ende niet op het nauwste. En sijn beuselighen / ende niet weerdich beantwoort te worden / want alsoo sal ick alleg dzacpen naer minnen sin / ende vernuft / wat ick begeere.

Ten derden ghy en hout my niet loochenen dat Augustinus ghewach maect van Kercken / die nae de Martelaren ghenoeant werden: Want ghy beent in uwer Memory-boeck pag 607 dat hy spreekt van een Kercke van S. Gervasius, ende soo ghy schijnt te willen segghen / dat Memory by Augustinus een Kercke betreket / soo moet ghy dan oock bekennen / dat hy spreekt van een Kerckie van H. Stephanus: Ghy moet oock desghelijck toestemmen / dat hy ghewach maect van een heylighe aerde van t'graf Christi bewaert wiert.

Ten vierden, moet ghy bekennen / dat Augustinus seyt / dat men in de selve Kercken voort / ofte by de Reliquien heeft ghebeden: want Augustinus seght opentlijck *de vni: Eccles. Cap. 16.* De menschen

schen

schen bidden by de Reliquien van onse dooden, ende sy werden verhoort. De schoon-sone van Martialis is voor sijnen sieken vader gaen bidden, in de Kercke, ofte by de Reliquien vande *H. Stephanus*. Item van een ander: Hy heeft voortgegaen in het bidden, op de plaetse daer den Martelaer begraven was, of daer hy ghedient wiert, soo als Ludovicus Vives dit ber- klaert in sijne bemerckinghen. Item. De Me-vrouwe van t'dorp is ghekomen nae de Kercke, of by de Reliquien vande *H. H. Gervasius*, ende *Protasius*, ende heeft, nae ghewoonte daer met hare maerten, ende andere godtvruchtighe vrouwen, ghebeden, ende lof- saken ghelofghen. Jae dat sy dit ghedaen hebben/ met gheboghen knien / want Augustinus seght wy sijn ingegaen tot het ghebedt, ende hebben ons knien gheboghen, nae gewoonte, was dit een ghe- woonte/ soo ist byten twijffel dat de voorszepde persoonen dit hebben mede ghedaen / by / ofte vooz de Reliquien. Ick stelle hier / in de Kercke, of by de Reliquien, om dat ick by Augustinus be- vnde / dat hy het woordken Memory, soo wel vooz het een gheblijcht / als vooz het ander: want hy seyt van een seker vrouwe / dat sy haer doot kindt heeft ghelept op de Memoryc des Mar- telars/ dit en kan niet verstaen werden / dat sy haer kindt soude ghelept hebbe boven op de Kercke / maer op de Reliquien. Wederom seght Augustinus, dat de Bisschop Proiectus de Memoryc voezgh vande *H. Stephanus*, dit en kan mede niet verstaen worden / dat hy de Kerckie voezgh/ maer de Reliquien.

Ten vijften en kont ghy my niet loochenen/ dat Augustinus seyt datter menige mirakelen t' sijnen tijde gheschiedden dooz het aenraken vande Re- liquien/ oft andersins / jae dooz het verkrijgen, en voorbidden der Martelaren; sijn woorden sijn we- derom al te klaer.

Dooz eerst/ seyt hy/ daer geschieden mirakelen door de ghebeden, ofte Reliquien der Martelaren.

Item: Daer is een Mirakel gheschiet / dooz het verkrijghen des Martelaers.

Item: Door den alderheerlijksten Martelaer Steph,
Ten selsten: moet ghy my toestemmen dat Augustinus seyt *lib. 8. de Civit. Cap. 27.* soo als Hieronymus oock mede verhaelt / dat men, t'sijnen tijde/ autaren bouwde op de heylighe Reliquien der Martelaren, ende daer op Sacrificien dede.

Wat is hier van al dit voozgaende burgherlijck. / ofte civil? niet het sichten der Kercken naer haren naem / noch het bidden in de selve boozde Reliquien / noch de mirakelen/ noch de Autaren/ noch Sacrificien/ noch de Martelle/ om welck ooghmerck/ Augustinus, namelijk de Reliquien der Martelaren wilt ge-eert hebben/ segghende: Wy eeren de Reliquien der Martelaren, als wesende vande ghene die haer bloedt voor *Christo* hebben ghestort: Ergo in al dit / en kan Augustinus niet spreken van een enkel burgherlijcke eere/maer van eene die meerder als burgherlijck is; want soo ick *boven* in de derde aen-merckioeghe op Hieronymum, hebbe gherhoont / soodanich als t'ooghmerck is/om het welck men yemant eert/ soodanich is oock de eere: maer de ooghmercken die Augustinus stelt/om de Reliquien der Martelaren te eeren / ende de actien die hy seght ghepleeght te sijn/op/booz/of by de Reliquien / sijn meer als burgherlijck / ergo hy spreect van een eere / t'haren opsichte / die meerder is als burgherlijck.

Du / op dat ghy niet en seght (soo ghy in *uw* Memory-boeck doet / *parte 1. pag. 258.* van *Epiphanius*) Dat rust alleen op die dwale inbeeldinghe, dat *Augustinus* mede goede kennisse gehadt heeft aen die paepliche distincie, tusschen twee, of drierley religieuze diensten, t'welck niemant oyt bewijzen sal.

Ick sal u dat bewijzen dat Augustinus hier van goede kennisse heeft ghehad.

Hiest stelt hy vast *lib. 8. de Civit. cap. 27.* ende *lib. 21. Cap. 10* ende *lib. 20. contra Faustum Cap. 21.* De eere / ende dienst / die Godt alleen toekomt / de welke hy namelijk seght te bestaen in het SACRIFICIE, met dese woorden.

Wy

Wy leeren dat Godt alleen moet ghedient vorden, ghelijck vvy hem oock dienen, met dien dienst, die in t' Griexx genoemt vvert *Latria* t'welck eenen dienst is, die vvy eyghentlijck schuldich sijn aen de Goddelijckheyt: Tot desen dienst behoort de offerhande van t' SACRIFICIE. *lib. 20. contra Faust. c. 21.*

Desen dienst / als Godt alleen toebehooren de/en wilt hy met recht aen de Heplighen / ofte hare Reliquien niet toeghezagghen hebben / t'welck hy dichtsijls door den nens wijst aende Hepdenen / de welke meijuden / dat de Christenen de Heplighen eerden als goden. **Ten is niet soo / seght Augustinus:**

Ten eersten: De Martelaren en sijn ons gheen goden. *lib. 22. Civit. cap. 10.*

Ten tweeden: Wy en dienen onse Martelaren niet met goddelijcke eere, vvy en offeren haer gheen Sacrificien. *lib. 8. de Civit. cap. 27.*

Ten derden: Wie heeft oyt ghehoort, dat de Priester staende aen den altaer, heeft gheseyt: *Petre, of Paule, of Cypriane,* ick offere u Sacrificie? *Ibidem.*

Ten vierden: Wy houden onse Martelaers voor gheen goden, noch vvy en offeren aen haer Sacrificien. *Ibidem.*

Daer hebt ghy upt Augustino de eerste soorte van dienst / namelijk *Latria*, die godt alleen toekomt / bestaende eyghentlijck in t' SACRIFICIE.

Doch de wijle het upt de hoben ghemelde spreken Augustini blyckt / dat hy de Heplighen / ende hare Reliquien wilt ghe-eert hebben / maer niet met SACRIFICIE, ofte *Latria*: Laet ons horen / hoe hy de tweede soorte van eere / die de Heplighen / ende hare Reliquien toekomt / vast stelt.

Ten eersten hy seyt / dat de Christenen, t'sijnen tijde / de Reliquien der Martelaren eerden met eene RELIGIEVSE solemniteyt. *lib. 20. contra Faust.*

Ten tweeden, hy noemt die RELIGIEVS, die diensten deden in de plaetsen der Martelaren. *lib. 8. de Civit. Cap. 21.*

Ten dertden, hy wilt se ghe-eert hebben / als die haer bloet hebben ghestort voor Christo ; lib. 8. de Ci. vit. Cap. 27. Ergo met opsicht op de hoogste liefde die men vint/dat is / op de Martelle ; tis seker dat de Martelle een RELIGIEVS werck is / 'tis oock seker dat de eere soodanich is / als het opsicht is / dat ymant heeft / om een ander te eeren / Ergo als Augustinus wil dat men sal opsicht hebben/op de Martelle / (t'welck een RELIGIEVS werck is /) Wanneer men de Martellaers eert/soo wilt hy / dat men de selve sal RELIGIEVSELYCK eeren.

Ick late nu staen / dat hy de Martelaren / DEVOTELYCK wilst ghedient hebben lib. 20. contra Faustum Cap. 21. om dat sy nu in't ander leven/alsg bertwinders/triompheeren met Christo.

Hier siet ghy nu klaer / dat hy de tweede soorte van eere vast stelt / de welke minder is / als die men godt schuldich is / meerder nochtans als burgherlycke eere/want.

Ten eersten, hy noemt se RELIGIEVSE eere/ende DEVOTEN dienst / t'welck van gheen burgherlycke eere en mach gheseyt worden.

Ten tweeden, hy maect onderschept / tusschen de eere / die men bewysen mach aen de Heylige mannen / die hier noch sijn in dit leven / en tusschen de eere / die men mach toedzaegghen aen de Martelaers / die nu als bertwinders sijn in t'eeuwich leven: want alhoewel hy eerst seyt / dat men t'sijnen tijde / de Martelaers diende met dien dienst, met den welcken oock, in dit leven, de Heylige mannen ghedient worden die nae de Martelle staen, willende dat beyde de selve devotelijck, dat is / meer als burgherlijck (ter oorsake van t'oogmerck/dat niet burgherlijck is) souden ghedient worden / soo ist nochtans / dat hy daerlijck dit verschil daer by boeght/dat de Martelaeren niet meerder DEVOTIE mogen ghedient werden/om die reden/dat sy nu als verwinders sijn in t'eeuwich leven. Hiermede stellende verscheyden trappen in de

De.

Devote eere, gghelijck oock berfcheyden trappen
zijn inde burgherlijcke eere.

Dit blijkt noch claerder upt het boeck van
sijne Meditationen Cap. 24. daer hy de Heylighen des
hemels bidt / ende aentoept met dese woorzen:
Alle gheluckighe Heylighen Godts, die nu ghekomen
zijt tot de haven vande eeuwige saligheydt. Ick bidde
u l. door den ghenen, die u verkoren heeft, komt ons ter
hulpe gheeft ons de handt, ende rechtens op, op dat wy
ghenen zijnde van onse swackheydt, moghen versterckt
worden inden strijdt. Bidt, ende spreeckt voor ons arme
fondaren, op dat wy door u l. ghebeden moghen ghe-
voeght worden by uw' H. Gheselschap, en saligh worden.

Dit bidden / ende aentoept vande Heylighen /
is byten twijffel de Heylighen eeren / niet bur-
gherlijck / maer DEVOTELYCK, ende RELIGIEV-
SELYCK, soo volght het dan / dat Augustinus, niet
alleen met clare woorzen / maer oock met de daet
selbe / berhoont heeft / dat men de Heylighen des
hemels magh DEVOTELYCK, ende RELIGIEVSE-
LYCK, dienen en eeren.

Ick weet wel dat D. Cabeljau datelijck hier op
sal segghen / dat dit boornoemde schryft Augustini
niet en is: Doch ick sal my houden aen de censu-
re van Erasmus, de welcke / al hoe wel hier aen
twijffelt / seght nochtans / dat het van een Authcur
is ghemaect, die de schriften *Augustini* niet sonder neer-
stigheydt heeft ghelesen; indier voeghen dat ick dat
selbe schryft houde als van Augustino gheschreven /
naedien het upt sijne schriften gherocken / ende by
een vergadert is.

Daer dan / D. Cabeljau moet my noodsakelijck
toestemmen / dat Augustinus, eenen dienst heeft
ghekent / die Godt alleen toekomt / namelijk het
SACRIFICIE, den welcken hy *Latria* noemt: Dit is
de eerste / ende opperste soorte van eere.

Hy moet my bekennen daer-en-hoben / dat Au-
gustinus de Martelaren ghedient / ende hare Re-
liquien ghe-cert heeft / namelijk als van
Martelaren met Feestdaghen / niet het bouwen
van

van kercken die naer haren naem ghenoemt
wierden / ende van autaren / die op hare Reli-
quien opgherecht wierden / ende met sacrificien /
die ghedaen wierden / niet t'haerder eeren / maer
op hare beenderen / ende met daer booz te knie-
len / ende met bidden / ende aentropen / om dooz
hare ghebeden gheholpen te worden ; dit noemt
hy RELIGIEVSELYCK , ende DEVOTELYCK ceren /
ende die dese / oft soodanighe DIENSTEN deden in
de plaetsen der Martelaren , noemt hy RELIGIEVSE
persoonen : *Lib. 8. de Civ. cap. 21.* Dit is de tweede
soozte van eere.

Daer upt blijkt dat Augustinus gheweten heeft
van eene middelmatighe eere / die hy RELIGIEVS,
ende DEVOOT noemt / minder als de goddelijcke /
maer meerder als de burgherlijcke / ende dat hy
sepdt / dat men t'sijnen tijde / ende de Martela-
ren / ende hare Reliquien / met soodanighe mid-
delmatighe eere heeft achtervolght / oversulckst
dat hy niet verworpen heeft het DEVOTELYCK
eeren vande Reliquien. Doozders / Dat D. Cabeljau
onghelijck heeft / als hy sepdt / dat niemandt in
de tijden *Augustini* voor een Martelaers been sich soude
hebben willen buyghen , ende dat devotelijck cussen.

A E N H A N G H S E L.

Over-een komste vanden *H. Hieronymus*,
met *Augustino*, rakende het eeren der
Martelaren, ende hare Reliquien.

Hieronymus sepdt / dat men t'sijnen tijde de
Reliquien vande *H. Lucas*, *Timotheus*, *An-
dreas*, ende *Samuel* met groote menschte
van menschen heeft verboert ende omghedra-
ghen.

Augustinus seght het selve vande Reliquien des
H. Ste-

H Stephani, ende der Martelaren Gervasij ende Pro-
tasijs, *Lib. 22. de Civit. cap. 8. ende lib. 9. Confess. cap. 7.*

Hieronymus seght/dat men de Reliquien t'sijnen
tijde berckerde met sijde/ende gout.

Augustinus seght/dat men se berckerde met bloe-
men/ende met lampen/welckerz olve de stecken
ghenafen; *Lib. 22. de Civit. cap. 8.*

Hieronymus seght / dat men kercken bouwde
booz de Martelaren / ende de selve naer haren
naem noemde.

Augustinus maect mede ghelwach bande ker-
cken deg H Gervasij, ende Stephani, ende van een Cap-
pelle die ghebouwt wierdt t'sijnen tijde op de
heylighe aerde van't graf Christi, overghebracht
van Jerusalem *Lib. 22. de Civit. cap. 8.*

Hieronymus seght/dat men in die kercken/auta-
ren bouwde op de Reliquien/ende daer op sacri-
ficien dede.

Augustinus seght al het selve / ende bykans met
de selve woorden *Lib. 8. de Civit. cap. 27.*

Hieronymus seght / dat men in de kercken der
Martelaren / de selve booz hare Reliquien aen-
riep/ende badt. *in cap. 65. Esais.*

Augustinus seght dat mede *Lib. 22. de Civit. cap. 8.*

Hieronymus seght / dat men daer booz lof-san-
ghen songh.

Augustinus spreekt oock alsoo *Lib. 22. de Civit. c. 8.*

Hieronymus seght / datter t'sijnen tijde vele mi-
rakelen gheschiedden booz/oft by/oft door de Re-
liquien.

Augustinus van ghelijcken/ *Lib. 9. Conf. cap. 7. ende
Lib. 22. de Civit. cap. 8.*

Hieronymus noemt het graf bande HH. Petrus,
ende Paulus Heyligh/ *Ep. ad Marcellam.*

Augustinus desghelijckz *Epist. 137.* noemt de plaet-
se heyligh daer den H. Felix Bisschop van Nole be-
graven lagh.

Hieronymus en wilst de Reliquien/oft de Marte-
laren niet aenbeden hebben/namelyck met sacri-
ficien.

Augustinus en wilt mede dit niet hebben. *Lib. 20. contra Faust. cap. 21. ende lib. 8. de Civit. cap. 27.*

Hieronymus loochent dat men t'sijnen tijde de Martelaren booz goden hiet.

Augustinus loochent dit mede *Lib. 22. de Civ. cap. 10. ende lib. 8. cap. 27.*

Hieronymus nochtang wilt de Martelaren ghe-eert hebben. *Ep. ad Ripar. ende Ep. ad Marcell.*

Augustinus approbeert dit mede. *Lib. 8. de Civit. cap. 24. ende lib. 20. contra Faust. cap. 21. ende Epist. 103. ad Quint.*

Hieronymus wilt-se ghe-eert hebben / om dat sy haer bloedt ghestoet hebben booz Christo. *Epist. ad Marcell. ende Ep. ad Ripar.*

Augustinus hzenght de selve reden by *Lib. 8. de Civ. cap. 24. ende lib. 20. contra Faust. cap. 21.*

Hieronymus noemt dit eeren/eeuen goddelijcken iever/ende een debotte des herten.

Augustinus noemt het een religieuze solemnitteyt/eeuen deboten dienst / en de ghene die soodanighe diensten pleegden / noemt hy Religieus. *Lib. 20. contra Faust. cap. 21. ende lib. 8. de Civ. cap. 21.*

Onaenghesien dan het ooghmerck dat de onde recht sinnghe kercke in't dienen / ende eeren der Martelaren / ende hare Reliquien booz hadde / onaenghesien oock de nytwendighe actien / met de welke sy de selve bereerde (welcke het meeste deel meer als burgherlijck waren) soo is't dat Hieronymus dit eeren / sepdit te wesen eenen goddelijcken iever, ende DEVOTIE des herten, ende Augustinus, een DEVOOT ende RELIGIEVS eeren / en die het selve pleegden/RELIGIEVSE personen.

III. AEN-MERCKINGHE

Op de vierde vraeghe.

Oft *Augustinus* het omloopen met Reliquien, oft het verkoopen der selver berispt heeft?

VAn het enckel ommegeen / oft ommeloo-
pen met de Reliquien / hebben wy boven
ghesproken in de eerste Aenmerckinghe; ende
ghethoont / dat *Augustinus* dit niet en kan berispt
hebben/ aenghesien dat hy selve de weduwe *Galla*,
ende haer dochter *Simpliciola*, met Reliquien heeft
doen repfen nae den *Bisschop Quintianum*: ende
het overbrengghen vande heylighe aerde upt het
graf *Christi*, niet alleen niet berispt heeft / maer
ter contrarien heeft goedt ghebonden / dat men
een bidt- plaetse soude' bouwen/ daer de selve Reli-
quien bewaert wierden/ &c.

Wat is't van / sal temandt vraghen / 'rghe-
Augustinus berispt/ in die sprencke / de welcke wy
ghestelt hebben terstondt in't beghinsel vande
eerste Aen-merckinghe, daer hy handelt van sommi-
ghe *Munnicken*/ die t'sijnen tijde met Reliquien
omliepen? Sijn eyghen woorden sullen't uyt-
wysen/wat hy in haer berispt.

Ten eersten, hy heeft daer eenen heelen langhen/
ende breedten discouers daer hy aenrijst het hant-
werck / niet alleen met het exempel van *Paulus*,
maer oock met sijne leeringhen/ende met die van
de *Apostelen* / sae met het exempel vande am-
bachers- lieden/ende ackermans / welcher handt-
werck hy noemt heerlijk/ende heyligh/ segghen-
de/ dat men daer onder wel kan bidden/ende lof-
sanghen singhen.

Hier op ten tweeden, berispt hy het leegh-gaen / ende bagabonderen / naemelyck van sommighe / die het kloosterlyck leven aenbeerden / niet om Godt te dienen / maer om verlost te worden vande slavernije / inde welke sy waren / oft om nooddrift / ende kleederen te krijghen / die sy buyten het klooster / niet sonder grooten / ende swaren arbeydt / souden bekomen hebben. Soo danighe menschen strijckt Augustinus dooz / soo dapper als hy kan / ende met Schysuren / ende met redenen.

Ten derden : naer al dit / noemt hy soodanighe menschen Hypocriten onder het kleedt van eenen Munnick, ende seght / dat sy de Provincien omloopen, over al verstroyt zijn, sonder nochtans daer toe wettelijck ghesonden te zijn, sonder erghens vast te zijn, sonder erghens te staen, oft te sitten.

Dit is het eerste / dat hy berispt / het leegh-gaen / ende bagabonderen / segghende. Dat sy schande aendeden aen het goet, ende heyligh voornemen der oprechte Munnicken. Waerom hy oock dese leste aenspreekt met dese woorden: Thoont aen de menschen, dat ghy-lieden het Rijck Godts soeckt, niet in ledigheydt, maer door eenen enghen ende nauwen wegh.

Daer en boven en berispt hy niet alleen dit by/onghewonden / ende luyt leven / maer oock de redenen die sy byzachten / om te loopen dooz de landen / ende Provincien : Welcke waren dese ? Sommighe, seght Augustinus, onder haer, lieghen dat sy ghehoort hebben, dat hare ouders, oft bloed-gewanten in dit, oft dat landtschap noch leven, ende dat sy tot haer gaen

Die valsche / ende leughenachtighe pterexten / om van't een landt in't ander te loopen / waren buyten twijffel berispelijck.

Der halven : soo berispt Augustinus, wat de Reliquien aengaet / niet alleen dat sy onlicpen met valsche / ende versterde Reliquien (soo luyt inde volghende Aen-merckinghe sullen sien) maer naemelijck dat sy de Reliquien verkochten. Dit
blijckt

blijckt wederom claer uyt de epgghen woorzden
Augustini.

Voor eerst: Sy vercoopen, seyd hy / leden der Martelaren.

Ten tweeden: Sy eyschen de kosten vande profijtelijcke armoede.

Ten derden: Doemt hy dit verkoopen een vuyle kramerije, ende bidt de goede Munnicken/dat sy de selbe wilden beletten / om dat hare estime daer mede ghequetst wierdt, ende de swacke ontsticht.

Heeft Augustinus gheen groote reden / om dit verkoopen te berispen/dewijle het een specke van Simonic was/soo wanneer sy eene geestelijcke sake (ghelijck sy valscheelijck boozgaeven/ende van andere ghelooft wierdt) verkochten boozgheldt?

Tot noch toe en kan ick niet sien/dat Augustinus hier berispt het enckel omloopen met Reliquien/oft het eeren der selver. Laet ons dan voorzder sien / of D Cabeljau eenigh boozdeel / oft bare kan vinden in andere spreucken van Augustinus.

IV. AEN-MERCKINGHE

Op de vijfde vraghe.

Oft *Augustinus* berispt het omloopen met valsche ende versierde Reliquien, oft met ware, ende oprechte.

Hier op seght D. Cabeljau in sijn *Memory-boeck pag. 608.* Augustinus en heeft niet willen onderfoecken, oft de Reliquien oprecht waren, oft niet, maer dit latende in sijn weerde, oft onvveerde, heeft absolut verstaen, de gheheele handelinghe met de Reliquien, al vwaren sy schoon oprecht, dat men soo veel spels daer mede aenrechten vvil, met die om te draghen, ende groote dinghen het slecht volck daer van vvijts te maken,

¶ 5

niet

niet en docht, maer was als een vuyle cramerije te verwerpen.

Dit sout ghy 2y conuen segghen *Domine Cabeljau*, indien wy de schriften Augustini niet by de handt hadden: Ick gheloobe dat ghy dit stellende op't papier/van uo' eyghen gemoet/ende conscientie zyt oberuyghet gheweest van contrarie: Maer dat ghy ebenwel dit ghestelt hebt / om de eenboudighe ghemeente wat in de handt te stellen.

Ghy seght dan voor eerst: Dat *Augustinus* niet en heeft willen ondersoecken, of de Reliquien oprecht waren, of niet.

Ick antwoorde dat het niet van noode was/ eene saecke te ondersoecken / die haer selven uytweeg: hy en ondersoecht het dan niet / maer hy seght ront uyt/dat het valsche/ende versterde Reliquien waren. Want seyd hy:

Sy vercoopen leden van Martelaren, indien het nochtans leden van Martelaren zijn.

Aem: sy verheffen hare zoomen, ende hoofdbanden; dit waren immers valsche Reliquien; indien sy dit ghedaen hebben.

Maer D. Cabeljau seght/dat dit moet verstaen werden van de cleederen der Martelaren, de welcke sy verheven als of het groote heyligheden waren

Als D. Cabeljau soo spreect/soo soude ick twijfelen/ of hy latijn can / want Augustinus en seght niet: *Magnificant fimbrias, & phylacteria illorum*, dat is vande Martelaren, maer *Sua*, dat is haer eyghen zoomen/ende hoofdbanden/soo als alle man / die maer de eerste beghinselen heeft van de latijnsche sprake/sal moeten toestemmen.

D. Cabeljau, seght/ dat hy desen sin oock wel lijden can/ want, seyd hy/ het en gheeft, noch en neemt in de verschillighe saeck niet met allen.

Meen gheeft het/of en neemt het niet:soo verreegheeft het/dat indien Augustinus hier seght (t'welck ick niet en meyne / nochtans D. Cabeljau wel can lijden / soo hy seyd) dat sy die zoomen / ende hoof-

hooft banden ten thoone stelden als Reliquien/
de wijze het claer is / dat Augustinus spreekt/niet
bande zoomen/ ende hooft-banden der Martela-
ren/ maer van haer EYGHEN : Soo moet hier
noot sakelijck upt volghen/dat sy omsiepen/ende
aenpzesen valsche / ende versterde Reliquien: dit
sal noch voozders blijcken upt Augustino.

Hy sepdit dan voozder : Sy eyschen den Prijs vande
gheveynsde heyligheydt.

Waer in was dese ghebepustheydt ghele-
ghen / anders als in het voozstellen van verster-
de Reliquien/die sy uptgaven vooz Reliquien der
Heylighen:

Daer naer sepdit hy uptzuchelijck / Cap. 30.
dat sy omsiepen / onder den valschen naem van heyl-
ligheydt.

Wat ghesont verstant / sal hier niet sien / dat
Augustinus hier spreekt van valsche / ende ver-
sterde Reliquien ? of soo niet dat my D Cabeljau
thoone / waer in dat hare valsche, ende gheveynsde
heyligheydt ghelegghen was.

Ghy seght ten tweeden, dat Augustinus absoluyt
verstaen heeft dat de gheheele handelinghe met de Reli-
quien, al waren sy schoon oprecht, niet en docht.

Soo moet hy dan doech sy selven veroozdeelen/
om dat hy de weduwe Galla, ende hare dochter
Simpliciola, met de Reliquien van den H. Stephanus,
ghesonden heeft tot Quintianum, segghende dat hy
de selve ghe-eert hadde/ ende verfoeckende/ dat sy
mede van Quintianus souden ghe-eert werden.

Ghy seght ten derden, dat Augustinus berispt/ dat
men soo veel spels aenrechten wil met de Reliquien, met
die om te draghen.

Hoe heeft hy dan gheapprobeert het omdragen
van de Reliquien / met de handen vande Bis-
schoppen Proiectus, ende Lucillus niet eene groote
menichte/ende toeloop des volcks/ die achter/ en
vooz ghtuck? Hoe heeft hy gheapprobeert Lib 9.
Confes. Cap. 7 het omdraghen vande Reliquien
der **H. Martelaren** Gervasius ende Protasius; ende
he

het aenraecken vande bare (daer de boozsepde Reliquien op rusteden) om ghenesen te worden?

Ghy seght ten vierd n. dat Augustinus seght / dat het niet en docht, groote dinghen het slecht volck, vande Reliquien wijs te maecken.

Dat is waer : ende hier mede bevestigt ghy ons segghen/dat die boozsepde omloopers / ende bagabonden/groote dinghen wijs maeckten aen t'volck / de welke inder daet niet en waren; want sy maeckten het volck wijs / dat sy omzoezoghden leden der Martelaren / daer het nochtans gheen en waren : maeckten het volck wijs / dat de zoomen ende hoofthanden / die sy omzoezoghden Reliquien waren / daer het soo niet en was / ofte / sy maeckten het volck wijs / dat het zoomen / ende hoofthanden van Martelaren waeren / daer het nochtans waren haer eyghen zoomen / ende hoofthanden. Sy maeckten wijs dat het heylighdom was / ende ten was anders niet als ghebepusthejdt.

Ghy seght ten vijften, dat Augustinus sejdt / dat de geheele handelinghe met de Reliquien &c. als een vuyle cramerije te verwerpen was.

Ten is niet soo: Maer hy wilt alleen betwopen hebben / het vercoopen vande Reliquien / ende het omloopen met valsche, om het volck te bedrieghen / ende met soo eene gheveynsde heyligheydt, aen den kost te gheraecken.

Ghy seght ten seften, dat Augustinus andere vermaent, om dit quaet te helpen stutten, ende haer ordre daer van te suyveren.

'Tis waer: Maer wilt ghy nu weten / waer op dat het Augustinus hier precies heeft ghenomen? Ghy en kont dit niet beter halen / als upt'ghene hy seght / als hy nu sijn heelen discours besuyt / maeckende als een cozt begrip van al wat hy te bozen gheseydt / ofte berispt heeft: Sijn woorden sijn dese:

Wie sal verdraeghen dat die stijf-halfighe menschen, weder-

wederspannigh aen de aldersaeligste vermaeninghen des Apostels, niet alleen ghetolereert worden, maer oock als Heylighen uytgheroepen, door de welcke, de cloosters, die op eene ghesonde leere sijn gefondeert, tweelins worden bedorven, ende door EEN ONGHEBONDEN VRYHEYDT VAN LEEGH LOOPEN, ende door EENEN VALSCHEN NAEM VAN HEYLIGHEYDT.

In dit bestuyp siet ghy soo claer als den middach / waer op dat de berispinghen van Augustinus namelijk slaen: Eerst op het Vagabonderen, ende dat op valsche preterit van Ouders / en byfenden.

Ten tweeden, op eene gheveynsde heyligheydt, de welke nerghe anders in en bestont dan in valsche Reliquien te vercoopen als heylighe / ende de oprechte, ende haer selven / ende haer cleederen upt te gheben boozheyligh.

Hoe sult ghy nu uw' bestuyp maecken / dat het verre van daer was dat men ten tijde *Augustini*, voor de Reliquien, sich soude hebben willen buyghen, ende de selve devoteli ck kussen, eeren &c.

Maer ghy stelt / ten lesten (soo ghy meynt) het argument op sijn koten / ende vedent aldus Pag. 608.

Het ghene *Augustinus*, in de Munnicken particulierlijck, ende ergherlijck verclaert voor de Ghemeente, en can niet over-een-komstigh sijn met de ghemeene practijcke der Rechtsinnighe Kereke.

Es soo; en daerom sal ick D. E. dese voozstellinghe gheerne toe stemmen.

Maer, seght ghy / het ommeloopen met de Reliquien der Martelaren en daer van groote dinghen te roemen, berispt *Augustinus* in de Munnicken, ende hout het voor een ergherlijcke daet: Ergo.

Dese voozstellinghe loochene ick absolupt: want sy is valsche / soo als nu van my / upt de eyghen woorden / ende den heelen discoutg Augustin bewesen is. Hy berispt niet het ommeloopen met de Reliquien der Martelaren; maer alleen met valsche / en versterde Reliquien / jaer met haer eyghen zoomen / ende hoofthanden die sy mis-

schien

schien uytgaben/ende vercochten booz heplighe/
ende ware Reliquien : ofte immerx soo verhtie-
hen/ende vermeerderden/als of sy wat heplighx
hadden ghetweest

Soo segghen wy nu samen met D. E. in uwe
Memory-boeck Pag. 607. Dat soodanigh omloopen, met
soodanighe Reliquien, een particulier werck was, van ee-
nighe, *sijf halsighe, wederspannighe, gheveynsde leughenach-
tighe, ledighe, ende vagabonde,* niet het ghemeen werck van-
de Kercke, die daer met recht gheen behagen aen en had-
de, soo ghy seght in uwe Catholijcke Waerheydt
pag. 613.

V. AEN-MERCKINGHE

Op de feste Vraeghe.

Of het achtste Capittel van het 22.
boeck des Stadts Godts (namelijck
aengaende de Reliquien, ende Mira-
kelen) aen Augustino valschelijck
roeghedicht is.

D. Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheydt Pag.
614. seght dat jaer met dese woorzen : Wy
segghen dat het niet *Augustinus* is, die dese vertellinghtjes
heeft naeghelaten, maer een ander, die de selve *Augustino*
verkeerdelijck toeghedicht heeft.

Dit sijn segghen bevesticht hy/ met d'authoz-
teyt van Ludovicus Vives, die sijn aen-merckin-
ghen op dat boozsepde Capittel ghemaecht heeft/
ende met het oordeel bande Leuvenche Docto-
ren.

Ick hebbe in mijn Staeltje Pag. 43. 44. &c. ghe-
hoont/ datter gheen apparentie en is/ dat Ludo-
vicus Uives, ofte de Leuvenche Doctoren, sulckx seg-
ghen/of boozgheben. he

Het heel berescht dan/dat wy hier voer hebben/
bestaet oer dese woorden van Vives:

Het is buyten twiffel, seyd hy/dat in dit Capittel veel
dinghen tot verclaringhe zijn byghevoeght, van soodani-
ghe, die alle de schriften van groote autheuren met hare
onreynen handen plachten te bevlecken. Daerom sal ick
sommighe van die dinghen af snijden, of naelaten, andere,
nae mine ghewoonte, sal ick te vreden wesen met de sel-
ve aen te teekenen.

Hier op hebbe ick in mijn Staeltje Pag 47. ghe-
maecht dit argument: Ludovicus segh dat hy som-
mighe dinghen sal naelaeten, (te weten/die hy meyn-
de niet vast te gaen) ende dat hy andere sal aen
teekenen (te weten die hy meynde twiffelach-
tigh te zijn) Maer de mirakelen die in dit Capitel
berhaelt werden en heeft hy niet naeghelaten
noch aengheteeckent, als twiffelachtigh: Ergo/
volghens het oordeel van Ludovicus Vives, soo en
zijn die mirakelen / de welcke in dat Capittel
berhaelt worden niet alleen niet twiffelachtigh/
maer gaen vast/ende seker.

Wat segh D. Cabeljau op dit argument: hy
swijgh: Niet wonder / want ick en sie niet hoe
hy hier in forma can uytspetelen:

Bemercht / dat ick hem in mijn Staeltje
Pag 44. beschuldicht hebbe dat hy de woorden Vi-
ves verhoert hadde / ver/swijghende namelijk dese
leste woorden: Daerom sal ick sommighe van die din-
ghen af snijden, andere sal ick te vreden wesen aen te teec-
kenen.

D. Cabeljau seyd hier op: Indien *Pater* gheseyt had-
de, het konder wel by ghedaen gheweest zijn, dan was het
wel, want men konder by doen, oock nalaten soo men
wilde, sonder eenighe veranderinghe van sin.

Ende ick segghe wederom / dat die woorden
moesten nootzakelijck daer by gheboeght wor-
den / ofte andersins / dat den gantschen sin on-
volmaecht was / ende men niet en kost weten
wat eghentlijck het vonnisse was van Vives
aengacende die miraculen in het besonder: Welck
vonnis

bonnis alleenlyck blyckt uyt die leste woorzen/
die ghy versweghen hebt.

Maer D. Cabeljau seght: De woorzen die ick
hpghebracht hebbe / waren ghenoechsaem, om
te thoonen dat dit achtste Capittel van het twee-
zwintichste boeck vande stadt Godts, door een quade
Munnicke handt seer was vervalscht, derhalven dat men
op de vertellinghtjes daer in begrepen gheen staet te ma-
ken hadde.

Ten volghet niet / want indien men daer gheen
staet op te maeken hadde / waerom en heeft se
dan Ludovicus Vives niet achterghelaten als niet we-
sende Augustini? waerom en heeft hy se niet aen-
geteekent als twijffelachtich / ofte bertwerpelijck?
want dat was syn meyninge te doen (soo hy dup-
delijck seyt) in andere dinghen die ofte twijffe-
lachtich waren / ofte vervalscht. Thoont my in-
dien ghy kont / dat Vives een mirakel alleen / van
soo vele die in dat Capittel verhaelt werden / in
twijffelachticheyt heeft ghetrocken / ofte aenghe-
teekent als niet wesende van Augustino.

Daer en boven hebbe ick D. E. in mijn Stael-
tje pag 47. uyt ghemaent dat ghy my pmanit sout
voorzstellen / namelijk vande oude tijden (want
het bonnisse van ul. lest opghelomen Docten-
ten en is hier niet meer als een O in r' cijfer) de
welcke van de mirakelen die in dit Capittel ver-
haelt worden ghetwijffelt heeft: Gh' hebt hier
op wederom ghesweghen: Hebt ghy dan in Era-
sino selve / die nochtans soo byre bonnissen stryckt
oer de schyften van Augustinus. niet kunnen bin-
den deses aengaende tot u voozdeel? soo sae?
waerom dat niet voozgheselt? soo neen? soo ist
een klaer-teecken / dat Erasmus hier den dach niet
en heeft deurghe sien / andersins hy soude / bupien
twijffel / dit Capittel / ende alle die verrellinght-
jes afgheschafft / ende verwozpen hebben / als niet
wesende gheschreven van Augustino.

Ten anderen ghy moet my bekennen / dat Lu-
dovicus Vives seght / dat hy verscheden manufcr-
ten

pen, ende drucken bande schriften Augustini heeft
 by de handt ghehadt/ wanneer hy booz hadde de
 selve schriften t'herdzucken; ende soo t'bljcht
 metter daet / in alle die oude Manu-scripten, en
 drucken, heeft Viues dat Capittel met alle die mi-
 rakelen/ ende vertellingtjes ghebonden / soo is
 dit dan een teken dat onse booz-ouders ghe-
 bonnist hebben/ dat sy soo wel het eyghen werck
 waren van Augustinus, als alle de boeken/ ende
 Capittelen/ ende verhaelen bande Stadt Gods/
 daer dit booznoemde achtste Capittel mede in
 besloten is.

Boozders/ hebbe ick in mijn Staeltje ghetheont
 pag. 46. Dat Ludovicus Vives, seggende dat in dit
 Capittel eenighe verbalschtingen sijn / niet en
 spreekt van eenighe ghewichtighe saken / die
 soude verbalscht sijn/ maer alleenlyck van een-
 ghe woordkens / de welcke hy oock daerelijck
 aentreckent.

Ghenomen het was soo, seyt D. Cabeljau, soudet
 even wel niet sijn een grooten reden, om te twijffelen,
 of niet de selve handt, die de woorden hier en daer ver-
 valscht hadde, oock met eenen, saeken daer moght by-
 ghedaen hebben van t'zijne, om se op den naem van
 Augustinus te venten?

Was dit reden ghenoech om daer aen te twijf-
 selen/ waerom en heeft dan Ludovicus Vives daer
 aen niet ghewijffelt? waerom en heeft hy niet
 t'seffens/ ofte dat heel Capittel overgheslaghen/
 ofte die vertellingtjes upgheschapt? ofte ten
 minsten de selve aenghetreckent als twijffelach-
 tich/ ende niet van Augustino ghemaect?

Doch/ seyt D. Cabeljau: Vives gaet inder daet ver-
 der, ende spreeckt expresselijck van byghevoeghde din-
 ghen.

Laet ons die hoozen/ ende sien of het oock bast
 gaet.

Voor eerst citeert ghy Vives, daer hy seyt: Die
 woorden: *Alwaer hy de heylighe Reliquien aenraeckte*, en
 werden in gheen oude boeken ghevonden.

¶

Ich

Ick en kan niet begrijpen wat Vives is overghekomen dit te stellen in sijn aen-merckingen/ daer hy nochtans die woorden niet ghestelt en heeft in den text selve / want Augustinus, en spreekt daer van gheen aentraeken der Reliquien.

Doch ghenomen het was soo; Vives heeft in de oude boecken ghebonden / datter een doot kindt/ dooz het aentraeken vande Reliquien des H. Stephani is lebendich gheworden; dat den sone van eenen sekeren Irenæus nu doot wesende / soo hy bestreken was met de olve des selfs H. Martelaers / tot het leven ghekomen is; dat een blinde vrouwe dooz het aentraeken der bloemen met de welcke de Reliquien bestropt waren / haer ghesicht heeft ghekze ghen: Dit altemael segghe ick / moet Vives in alle oude boecken / ende Manuscripten ghebonden hebben / ander sijn hoe soude hy dit ghestelt hebben / ende daer ober geen annotatie ghemaect? ghenomen dan / dat in de oude boecken dese woorden niet ghestaen en hadden: Alwaer hy de Heylighe Reliquien aenraeckte, ist niet ghenoech dat Augustinus dit elders seyt / om goet te maken / dat men de Reliquien mach aentraeken / tot ghensinghe etc?

Ten tweeden seght *D. Cabeljau*: Vives seyt, dat het in andere boecken niet ghelesen en wert, dat de Bisschop toebrecht de Reliquien vande Martelaer Stephanus.

Dit is immers opentlick ghebe uselt: Want Vives seght heel contrarie: Hoozt sijn eyghen woorden: In andere boecken, seyt hy / wert alsoo ghelesen: Als de Bisschop Præictus toebrecht de Reliquien van den alderheerlijcksten Martelaer Stephanus. Ghy wilt hebben *Domine Cabeljau*, dat Vives sou segghen / dat in andere boecken niet ghelesen wert, dat de Bisschop de Reliquien toebrecht, ende Vives daer teghen seght / dat het in andere boecken ghelesen wert; is dit niet heel contrarie aen t'ghene ghy hem toeschijft? Ende de wijle ghy wilde berthou-
nen

nen dat hier questie was van saken selve / ende niet van enckele woorden; hebt ghy niet ghemerckt dat Vives hier alleen spreekt vā een enckel woort? te weten / dat in sommighe boecken stont / de Bisschop Proiectus; in andere de Bisschop Praiectus, vervolgens dat het hier alleen op aenquam / of die Bisschop / de welke de Reliquien vande H. Stephanus droegh / gheuoemt was PROIECTVS: ofte doock / of men dooz dit woorddeken proiectus moet verstaen / den voo: seyden; t'welck dooz dit woorddeken praiectus beter uptgedruckt wert. Wat dunckt u? is dit handelen van saken selve (soo als ghy betwijfen moest) ende niet van enckele namen / of woorden?

Ten derden seght ghy: Vives seyt / dat in de oude boecken niet te vinden en sijn / dese woorden: Draegende de Heylige panden. Wat woorddeken / draeghende, en heeft Ludovicus Vives niet / dat heeft D. E. byghelapt. Vives seght alleen / dat elders niet te vinden en sijn dese twee woorden: Heylige panden: blijft eben wel dat de Bisschop de Reliquien vande H. Stephanus toebrecht / soo Augustinus te boren seght / en datter een blinde vrouwe is ghekomen / tot den draeghende Bisschop: Wat droegh hy? de H. H. Reliquien vande H. Stephanus, soo Augustinus hobben gheseyt hadde, indier doeghen dat dese twee woorden: De heyliche panden, daer by gheboeght sijn alleen tot meerder verklaringhe / ende is enckelijck een herhaelinghe van de eygghen woorden Augustini, wat verbalschinghe is hier in ghelegghen? ofte wat veranderinghe van saken selve / daer het alleen op aen komt op dese twee woorden: Heyliche panden?

Ten vierden seght ghy: Vives seyt / dat hy moede was van sulcke kleyne dinghen aen te tekenen, vande welke hy niet en twiffelde, ofte sy waren van ymant, die sich veel liet voorstaen verandert.

Niet sonder reden was Vives moede van sulcke kleyne dinghen aen te tekenen / want in der

waerheyt/ ten waren maer beuselneert en/ ende hier mede gheeft Vives opentlijck te kennen / dat het hier niet en quam op de saken selve/maer alleen op eenighe woozdekens/ de welke in dit Capittel verstaelt/ ofte verandert souden sijn/ ofte byghevoeght tot merder verklarunghe.

Dus verre van daer dat Ludovicus Vives soude gheoorzelt hebben dat die mirakelen / ende vertellinghtjes / die by Augustinus te vinden sijn/ hem verkeerdelijck souden toeghedicht wesen: Dat Vives in teghendeel/ niet een van alle en heeft aengheteeckent als twijffelachtich/ ofte niet vast gaende/ ofte verbaescht sijnde / maer de selve allegaer in synen druck heeft ghestelt / tot een teeken dat hy se in alle oude Manuscripren, ende drucken ghehouden hadde. Wat wonder van dat de Doctoren van Leuven, dese annotatie van Vives hebben gelaten/ghemerckt/dat sy goet is / ende van gheender consequentie/ als alleen van eenighe woozdekens?

Ten vijfden, seght ghy: Al en hadde dese Vives geen waerschouwinghe ghedaen van vervalschinge in dit ghe-noemde Capittel, het en konde even wel niet bedecke blijven voor de gene die Augustini'schrijsen met eenige aendacht ghelesen, ende eenichsins kennisse van sijn stijl genomen hebben, want die sullen datelijck bevinden, dat in de meeste praetjes van dit Capittel Augustini's stijl ontbreect.

Contrarie is waer; want indien ymant het heel schrijft vande stadt Godts / aendachtelijck wil overlesen / hy sal bevinden dat den stijl van dit achtste Capittel precies over-een-komt met den stijl van alle de andere: C'waer oock grootelijck te verwonderen / dat noch Erasmus die D. Cabeljau, soo machtrich pypst / noch Ludovicus Vives, die de sake grondelijck ondersocht heeft/ noch de Doctoren van Leuven dit onderschept van stijl souden ghesten hebben; ende dat D. Cabeljau met sijn gheleijcke alleen / hier verlichte/ ende gheopende oogen soud' hebben.

Dyt

Oyt alle het voozgaende / blijckt soo'klaer als den middach dat dit boozuoemde achtste Capit- tel van het twee en twintichste boeck vande stad Gods / niet van een ander / maer van Augustino selve ghemaect is.

Ghenomen seght *D. Cabeljan*, dat het waerlijck *Augustini* eygen woorden warē, die daer staen, daer soude weynich voordeel uyt te halen sijn voor de Religieuſe aanbiddinghe der Reliquien.

Wat voozdeel wy hier hebben / kan een peder sien *Boven*, in de tweede aen merckinge op de derde vraeghe.

'T is wat anders seght *D. Cabeljan*, datter in de tijden *Augustini* somtyts eenighe mirakelen, ontrent de graven der Martelaren geschiet sijn; als dat die Martelaren, ofte haer doot-beenderen wierden devotelijck aenghebeden, het eerste soude maer te vinden sijn in den text: niet het tweede.

Alle bepde; soo ick in de voozsepde Aenmerckinge ghethoont hebbe.

Du / laet het wat ander sijn / dat Godt mirakelen doet ontrent de graven der Martelaren / als die Martelaren te eeren: de bzaeghe is / of die mirakelen gheen ghenoechsame betwergh-reden en sijn om de Martelaren / hare graven / ende Reliquien te eeren? soo sae? soo stemt ghy ons toe dat wy begheeren. Soo neen? waerom en moghen wy niet eeren / t'ghene Godt selve vereert?

Doozders seght *D. Cabeljan* dat ick hebbe soeken te doen blijken / dat men ten tijde *Augustini* de Reliquien debotelijck heeft ghe-eert ende dat in t'ex-empel van Me-vrouw van het dorp *Victoria*. Maer seyt hy / ongheluckelijck.

Op liebe / waerom ongheluckelijck?

Daer wert alleenlijck verhaect, seght *D. Cabeljan*, dat die Me-vrouwe in een heylighe devotie, hare lofsan-ghen, ende ghebeden aldaer quam uytstorten voor den Heere.

Ich en weet niet wat ghy het ghemeen volck noch

S ;

noch

noch al sult wijs maeken: Waer seght Augustinus, dat sy hare lof sanghen / ende ghebeden quam doen VOOR DEN HEERE: Wat verstaet ghy hier dooz? dat sy hare ghebeden deden alleen booz den Heere? ofte niet? so ja: choont my waer Augustinus dit seght: soo niet? soo hebbe ick eben groot recht om te segghen dat sy hare ghebeden deden ende tot den Heere / ende samen tot de Martelaren booz hare Reliquien.

Maer ghy seght / ghenomen dat aldaer eenighe Reliquien van die Martelaren waren gheweest . het is wat anders by de selve te aenbidden, soo her wordeken, By, alleenlijck aen wijst de plaetse der aenbiddinghe, dan te aenbidden de Reliquien selve, ofte de personen, welckers Reliquien het zijn, het eerste laet de text wel toe, maer niet het tweede,

Ich sende hier den leser wederom tot de tweede aenmerckinghe op de derde vraeghe, hier boven: Alleen boeghe ick dit daer by: dat sy ten tijden Augustini, hare knien gheboghen hebben booz de Reliquien/want Augustinus seght in dat Capittel/ dat her t'sijnen tijde de ghelwoonte was/ de knien te buyghen, ofte oock op de aerde te legghen intghebedt (*nobis DE MORE genua figentibus, atque incumbenibus terra*) ende D. Cabeliau moet my bekenne dat men ten tijde Augustini, in de Kercken der Martelaren/ daer hare Reliquien rusteden/ heeft ghebeden/ ende lof sanghen ghesonghen booz de selve Reliquien / ergo dat men de knien gheboghen heeft booz de Reliquien: Hoe sal my D. Cabeliau npt Augustino nu kunnen bewyisen/ dat dit buyghen der knien niet en is gheschiedt ter eeren vanden Reliquien? (want waerom wijst di gedaen booz / of by de Reliquien? waerom op de plaetse daer de Martelaren begraven laghen? waerom op de Reliquien sacrificien gedaen etc.?) nu staet het D. Cabeliau toe/ alle mijne redenen in t'besonder te niere te doen/ ende dan daer teghen de sijne te stellen/ om ons t'obertuppen van contrarie. Tot hier toe blijft het ontwarachtich / dat niemant ten tijde

Rakende eenighe Superstitien. 279
tijde *Augustini*, sich soude hebben wille buyghen voor een
been van een Martelaer.

VI. AEN-MERCKINGHE.

Op de sevenste vraeghe.

Of in de Roomsche Kercke oyt soodanighe Reliquien sijn bewaert ghe-
weest, soo als *D. Cabeljan* haer toeschrijft.

Dominus Cabeljan in sijn Catholijcke Waerheyt
Pag. 609. Vraeght: Wat verskeringhe wy hebben
van onse Reliquien, dat sy oprecht sijn als namelijk
van de Vederen uyt Gabriels vleugel, van het gheluyt
der Ierusalemse klocken, den aessem van Ioseph, ende
van duysent dierghelijcke beuselinghen? *Ende in sijn*
Memory. Boeck, Pag. 609. seght hy/ dat ick my hier
seer aen stote, ende soeke de werelt wijs te maeken, dat
die vāde Roomsche Kercke hier schandelijck van *D. Ca-*
beljan werden beloghen.

Ick segghet noch; want Ten eersten: Ick hebbe
tot noch toe niet een bewijs ghesien / dat een re-
delijck verstant soude kunnen / ick en segghe niet
overtuyghen / sae selss niet een sierken roeren
om aen te nemen dat de Roomsche Kercke oyt
soodanighe Reliquien soude bewaert hebben.

Ten tweeden ick hebbinde dat de Schijbers van
Partye dese saengende soo verschepdentlijck han-
delen dat sy meer schijnen te gupchelen / als te
spzeken in t'ernst.

Ick meyne dat ick dese selve Materie / in een
seker kleyn Tractaet van my geschreven teghen
D. Renesse Predikant tot Breda, soo hondelijck we-
derlept hebbe / dat niemant van Predikanten

machtich is / een enkel woort daer teghen te
kicken / tot welck Tractaet ick den leser sou
konnen senden / doch om in alles te boldoen / sal
hier wederom eenighe aen-merckingen maken /
om te thoonen dat de Roomsche Kercke in die
booznoemde / ende soodanighe Reliquien / val-
schelijck beschuldicht / ende schandelijck belogen
wert.

Mijn eerste bewijs trecke ick upt de eyghen
schryvers van Partye. D. Renesse in sijn Grondich be-
richt pag. 74. seght dat wy bewaren / de Penne van
Gabriel, Item pag. 40. Eenige vederen die den Engel
Seraphim ontvallen sijn , als hy verscheen aen Fran-
ciscus.

Wernerus Helmichius in sijn Goliadts sweert pag. 261.
schrijft ons toe / het beekeneel, den Beukelaer, ende
vuyt-hamer van S. Michiel, met de welke hy ghevocht-
ten heeft tegen den duyvel.

Balthazar Lydius, in sijn kort verhael vande Room-
sche insettingen pag. 221. Gheeft ons een stuck vande
riviere Cedron, de schaduwe vanden staf van S. Iacob, de
pluymen des H. Gheest, het wambays vande Dryvuldic-
heyt, een ribbe van S. Salvador.

Dit selve heeft uptgeschreven / ende in sijn
boeck gestelt Goelwijn van Buytendijck pag. 261,
lappendi daer by den aessem des Heeten, doe hy in
de kribbe lach.

Samuel Veltius in sijn Waerheys licht pag. 201.
schrijft ons toe het bewaren vanden Esels steert daer
Christus op ghereden heeft &c.

Iffer wel een van al dese / die een enkel be-
wijs boozstelt / om dit sijn segghen te bevestigen
niet een. *Maer* ick dan niet met recht segghen /
ende vrplich uproepen / dat dit altemael valsche
leugenen sijn / ofte soo als D. Renesse, spzeecht / ra-
stelijke leughenen?

Ick verwondere my, seght D. Cabeljan, dat P. Hazard
dit soo qua lijk opneemt, daer ick niet de eerste ben, die
dit tot laste vande Roomsche inghebracht hebbe, maer
ben alleen een volgher van andere.

Dit

Dit is immers een slechte reden: soo goede koop mocht D. Cabeljau de fabels van Aesopus, ende de Ovidius berkoopen booz de waerheyt / ende seggen / ick en ben de eerste niet die dit segghe: Immers D. E. stiet hier voren in wiens schoens dat hy sijn voeten ghesteken heeft / ende wie dat hy ghevolght heeft; te weten / die noch reden / noch bewijs gheben van haer segghen: ende soo past hier de spreuke van Seneca. Men gaet niet daermen moet gaen, maer daermen gaet, dat is / men volghet blindeligh den hoop.

It is waer / ghy syt de eerste die dese fabelkens met bewijsen tracht te doen passeren booz waerheden: Maer eplaes: de bewijsen sijn noch veel soberder / ende slechter als de sake selbe. Mijne antwoerden op uwe bewijsen / sullen dienen tot mijn tweede bewijs / dat de Roomsche Kercke in soodanige Reliquien als D. E. ende andere haer te laste leyt / valschelijck beschuldicht wert.

Ghy beroept u dan eerst op Rivetus: Dese / seght ghy / heeft aen den Jesuyt Guilielmus Baulius, dit selbe boozghehouden / seggende: Het is wonder dat onse aenbidders der Reliquien, niet oock ghetracht hebben de schaduwe van Petrus in haer Reliquie-cas op te sluyten, even als de penne vande engel Gabriel, het geluyt der Ierusalemse klocken ende den aesslem van *Ioseph. Cathol. Orth. Tract. 2. C. 54.*

Ick hebbe die plaetse naeghesien / ende bevinde dat dit de eyghen woorden sijn van Rivetus: Wat is nu uwe slot reden: dat de Roomsche Kercke metter daer die Reliquien bewaert heeft: och arme slot reden! Rivetus seght dat / Ergo tis soo: Moet dan het segghen van Rivetus by al / ofte by ons soo veel ghelden als Euangelle: wat apparentie is dat? Rivetus gaeter eben slecht mede te wercken als alle sijn boozgangers: hy seght het / ende daer en tusschen en heeft hy noch auctoriteyt / noch bewijs / noch reden met de welke hy sijn seggen bevesticht / dienbolghens ghelijck het gheseght wort / soo wort het ghe- loochent. Maer

Maer ghy seght/dat ghy niet en vindt dat Bailius heeft derven seggen dat Riuet daer in de waerheyt spaerde.

Maer Domine Cabeljau, sijn dat redenen vooz een verstandich man / ghelijck ghy sijn? Ick en vinde dat niet/ergo t'en is niet? is dit wederom niet een slecht besuyt? kan de Jesuyt Bailius, aen Riuet niet geantwoozt hebben met een schzift/dat ghy noyt gesien hebt? hoe menige schziften sijn der in de werelt die D. E. noyt in handen heeft ghehad? Ten anderen / wat weet ghy of Bailius niet ghestorven en was / als Riuet teghen hem schreef/ghelijck als ghy nu gheschreven hebt tegh den dooden Vekiti? of soo Bailius noch leefde / wat weet ghy/of hy niet ghestorven is/nu besich sijnde met sijne beantwoozdinghe / latende het werck half gedaen? doch hier van meer als ghenoech: t'zy dat Bailius doot was / t'zy dat hy leefde/t'zy dat hy gheantwoozt heeft / ofte niet; een sake die enckelijck gheseght wort sonder bewijs/ ende authoziteyt / soo als Riverus doet / die moet van selfs in dypghen vallen / ten zy dat men Riverus wil stellen tot den vyfden Euangelist.

Ghy beroept u ten tweeden op Ioannes Gerardi *loc. Theolog. Tom. 8. de morte Num. 103.* dese seght/dat eenen sekeren Ioannes Terzelius ten tijde Lutheri in Duytslant placht veel te spreken in sijn predicatien van de vederen, ofte pennen vande Engel Gabriel.

Wat bescheedt hier van: de authoziteyt alleen van Ioannes Gerardi? dit is noch schlechter als t'eerste. Want dese hooznoemde Gerardi en is niet alleenlijck te vreden met segghen / soo als Riverus doet / maer hy bevesticht sijn seggen met een selken dat sich selven schaemt.

Hy seght dat in een stedeken van Meyssen gheschiedt is/dat Terzelius om sijn selven aensien te maken hy t'volck/voozgegeven heeft / onder sijne heplighe Reliquien / doock te hebben een schoone penne van den Enghel Michael / die de dypbel/als hy met hem in duel was / getrocken hadde

hadde upt sijn venghel / welke penne hy be-
 loofde des naemiddaghs te sullen rhoonen:
 Maer als hem op den middagh een pert ghe-
 speelt was van andere / die dese schone penne
 upt sijn doosse ghelicht / ende dat met doobe ko-
 len ghebult hadden / sonder dat hy jet daer van
 wist / is het ghebeurt dat hy des naemiddaghs /
 sullende de engels he penne nae veel daer van
 ghestoft te hebben / verthoouen / in ropenen
 van sijn doosse bedroggen vondt / doch om niet
 beschacmt te blyven staen vooz het volck / heeft
 hy terstondt een nieuw leughen bedacht / ende
 het volck wijs ghemaect / dat hy hem verabu-
 seert hadde / met het een doosse te nemen vooz
 t'ander / doch datter weynigh aen ggeleghen
 was / om dat hy hier nu haer verthoouen soude
 de eyghen kolen / waer op S. Laurens was ghebra-
 den gheweest.

Sult ghy hier / hem inde leser / niet lachen met
 open kele / als ghy dit hoorz? Soude men de kin-
 ders niet slapen jaghen met sulcke aventuer-
 kens?

Ich bidde u / siet dit spel eens aen: Het ghene
 dese booznaemde Joanne. Gerardi seght ghe-
 cymede te wesen ten tijde Lutheri, in het stedecken Meyssen,
 dooz Joannem Terzelium; dat selbe / met de selbe
 woorden ende omstandigheden seght Joannes Boca-
 cius in sijn Decameron *Novella* 10. gheschiedt te zyn /
 t'synen tijde in Itahen, dat is / meer als twee hon-
 dert jaren te vozen / eer Terzelius, of Gerardi opt in
 de werelt was; ende soo wy daerelijck sullen
 sien / Bocacius vercoopt dit booz een fabelken-
 bonnist nu eens / hoe vast dat D. Cabeliau in sijn
 schoenen gact / als hy sic; sondeert op de autho-
 ritept van Joannes Gerardi, ende op soo een fabu-
 lens praetse.

Tot noch toe dan / en heeft D. Cabeliau niet be-
 wesen / dat de Roomsche kercke opt bewaert
 heeft de penne vanden heylighen Enghel Gabriel;

Ergo tot hier toe blyft sijne beschuldighe
 valsch.

Ten

Ten derden ghy beroept u op de authoziteyt van Thuanus, *Histor. lib. 74.* de welke, soo ghy seght / ghe- wach maect van een beekeneel des Enghels *Michaels*, dat die van Brussel, als een groote heyligheydt plachten te bewaeren, tot dat het schennis uytcomende de Heeren des Magistraets goet ghevonden hebben, by openbaere aflesinghe van't Stadt huys puye, het volck te onderrich- ten, van dit grouwelijck bedrogh, ende haer daer teghen te waerschouwen.

Ick ben verwondert Domine Cabeljau, dat ghy hier tot meerder bevestinghe niet en hebt byghe- hoeght Emmanuel de Metere die dit selve verhaelt in sijn *Histori: Lib. 10.*

Ick soude D. C. konnen senden tot mijn Tractaet teghen D. Renesse daer ick dit ten vol- len hebbe beantwoort; doch sal hier wederom ee- nighe aenmerckinghen maecten / tot uw' meer- der contentement.

Het moet aencomen op het placcaet van Brussel, ist niet waer: sae't. Wel aen.

Voor eerst be braeghe is / of dit een wettigh Placcaet is gheweest: ick segghe dat neen: be- wijsse dit uyt de schyften van Emmanuel de Metere. Ick hebbe twee verscheyden drucken van desen autheur / den eersten tot Delft by Jacob Cornelissen Vennecool *Anno 1595.* den tweeden oock tot Delft by den selven drucker *Anno 1605.*

In den eersten druck en staet het niet als een Placcaet bande Heeren des Magistraets uytghe- gheben: Want dese woorzen en staender niet vooz: Den Ampt-man, ende Magistraten doen weten, welke woorzen daer by ghelapt sijn in den tweeden druck / quaansups of het een placcaet ware banden Magistraet ghe-emanereert / daer den eersten druck dit niet en heeft. Ick en gheloo- ve dan niet dat het een wettigh placcaet is / maer wel/verfiert / ende sonder authoziteyt/onder de Gheeneure ghestropt van pikantighe byanden der Roomsche Kercke / die doe ter tydt menigh- vudigh waren in ghetal.

Ten

Ten tweeden ghenomen het was een placcaet/
ende het was vande Brussel'sche Magistraet upt-
ghegheben: Eben wel/ en sal een ghesondt ver-
stant het selve niet konnen aen-nemen / om dese
twee redenen.

De eerste, om dat de persoonen selve die dit sou-
den gheinaecht hebben/in die tijden/afghetweken
sijnde vande Catholijcke Religie/ bittere ende ge-
slagen vanden vande Roomsche Kercke alle mid-
delen te wege vachten/om de selve te infameren/
ende verdzucken. Ghetupge sy onder veel andere/
dien vermaerden/ende sekerigen Predicant vande
Predick-heeren Orden / (daer van de Metere ghe-
wach maecht) die sy de stadt hebb. u doen rug-
men/ alleen om dat sy het oudt Catholijck Ghe-
loobe/ met woorden/ en wercken/ hielt staende/
ende beschermde.

De tweede reden: Om dat dit boornoemde Plac-
caet bebonden wert in andere stucken valsch te
zyn / als namelijk in dit / dat de Paus selve in het
Concilie van Trenten, heeft laten condemnere, de casse
van wayte, de casse van S. Antheunis, ende menigh vuldige
andere dierghelijcke.

Wig ontwaerachtigh want het Concilie van
Trenten, seght openlijck / namelijk in de declara-
tie: De oude HH. Reliquien, sullen in de selve eerbiedin-
ghe werden ghehouden, in de welcke sy te voren gheweest
zijn: Ghelijck dan / de ghene die dit Placcaet heb-
ben uptghegheben/in dit stuck hebben gheloghen/
soo segghe ick mede dat sy de waerhepdt ghe-
spert hebben in't ophalen van ongherijnde Re-
liquien; want eens bebonden/is thienmael ghe-
dact.

Maer henen nu *D. Cabeljan*, met dit Placcaet
Siet ghy niet dat utwe beschuldiginghe teghen de
Roomsche Kercke / tot noch toe blyft sonder
blijck / bewijs / ende grondt: dienbolgheus
dat wy de selve verwerpen als valsch?

Ghy beroept u ten vierden op eenen sekeren
Vergerius in Catalogo Haresicorum, die van dese ver-
fierde

sierde Aelsguten sprekende / sijn segghen bevestight met de authoziteyt van Joannes Bocacius. in *Decamero*

Dit is noch het siegste bescheedt van alle : Ick sie wel dat ghy niet en weet wat booz een boeck het is / daer mede hem Vergerius behelpt : Hoozt toe / ick sal't u segghen.

Conrardus Gesnerus in *Bibliotheca* , seght dat het boeck Decameron, van *Ioannes Bocacius* vol is van gynchelijen, ende ijuelheden.

Cornelius Agrippa ab *Nettesheym lib. de vanit Scient. Cap. 64* sight dat de exempelen, ofte verhalen van dit voornoemde boeck niet anders en zijn, als seer loose aenslaghen van lief lasserijen, ende vryagien; ende dat *Bocacius* in dit boeck den prijs heeft behaelt boven alle andere lief lassers.

Ghelooft ghy dese twee niet / de welke noch rang niet Roomsch ghesint sijn gheweest? Hoozt dan den autheur *Bocacium* selve spreken / in sijn voor-reden; daer hy openlijck bekent / dat hy dit ghewelde boeck heeft ghemaect booz melancholike gheesten / namelijk vrouwkens / om die te vermaecken / ende wat tydt verduysst te gheben / waerom hy oock de voor reden beghint met dese woorden : Seer edele Ionckvrouwen, segghende dat hy haer sal boozstellen / Fabels, Ghelijckenissen, ofte Historien; noemt het, seydt hy / soo ghy begheert, hier mede te kennen ghebende dat sijn heel boeck niet anders en was / als eenen hoop gynchel-pijperijen by een ghevoeght.

Hoe klinkt *D. Cabeljan*, dat ghetugghenisse vanden autheur selve / in uwe ooren?

Hebbe ick nu gheen reden om *D. E.* aen te spreken met de woorden *Hieronimi* teghen *Vigilantium*, ende te vraghen : Waerom en behelpt ghy u oock niet met de fabelen van *Balsamus*, *Barbelus*, *Aesopus*, ende *Ovidius*?

Leest mijn *Tractact* teghen *D. Renesse* uptgheben in't jaer 1661. ghedruckt t' Antwerpen by *Mic-hiel Cnobbaert*, daer sult ghy vreedet bescheedt vinden van dit boeck *Bocacy*. Ghy

Ghy beroept u ten vijftden, op Calvinum, Wolphium, Nicolaum Galassum, Chamierum.

Maer wat sullen die my meer kunnen segghen / als D. C. ende alle de boozgaende Preditcanten van my boben gheciteert?

Ghy stelt ons booz in uwe Catholijcke Waerheydt Pag. 610. het ghetuyghenisse van Ioannes Calvinus, met de heele stad van Geneven in admon. de Reliquiis, dat men te Geneve langhen tijdt heeft ghe-eert een puymsteen voor de herren van S. Peeter, ende de schaft van een hert voor S. Anthonis arm.

Ick en gheloobe het niet; ende is eben waer/ als dat men by Parijs, (soo Chamierus seyd) soude bewaert hebben een Olpfaent tant in de plaetse banden tant van S. Christoffel: t'zijn beuselingshen.

Seght ghy dat dit soo veel is als niet gheseyt: Ick rhoone dat neen/ ad hominem: Ghy liden en wilt gheene van onse mirakelen aen nemen/ om dat (soo ghy seght) daer valsche onder bevonden zyn, op dien selven boer/ en wille ick gheene van soodanighe praetjes/ verrellinghtjes/ ende abontuerkens aen nemen/ om dat ick vele bevindende valsche te sijn/ ende ontwaerachtigh/ soo als ick boben oock hebbe bewesen.

Ghy beroept u ten seften op Georgius Cassander, wiens woorzen gy boozstelt in uwe Memory-boeck Pag. 610.

Maer dese authour/ en macckt uwe sake niet schoon: Want

Ten eersten, dese Cassander rhoont sich menschmael parridigh aen de Roomsche Kercke: Wat by in sijn hert gheweest is/ weet Godt.

Ten tweeden: Cassander en heeft niet een woorde bande Penne van Gabriel, noch van het gheluyde der Jerusalemse kloeken/ noch vanden aessen van Joseph. Dit moest ghy ons eerst goet doen; en dan disputeren van andere Reliquien.

Hier blijft dan D. Cabeljau overrugghet van valsche beschuldtinghe / als by de Roomsche Kercke

te

te laste heeft gheleydt/ dat sy soude betwaert ende ghe-
reert hebben onder hare Reliquien/de Peine van
Gabriel, het gheluyt vande Jerusalemse klocken, ende
den aessem van Joseph &c. Want hy seght dit alte-
mael sonder blijck/bewijs/ ofte gherupghenisse/
sich alleen fonderende op fabels,ghelijckenissen,ende
guychelpijperijen,

Die vzaeghe/ die ghy boozstelt: Wat verskerin-
ghe de Paus-ghesinde hebben van hare Reliquien, dat se
oprecht zijn? hebbe ick beantwoort in mijn Trac-
taet teghen D. Renesse Pag. 22. daer ick D. E. toe
sende/ ne actum agam.

Wat aengaet het Sacrament van Mirakelen/
waer van/ soo ghy seght/ Franciscus Lansberghen,
veele bedriegherijen soude verthoont hebben te-
ghen P Gouda, sijn dooz den selven Gouda hondelijck
wederleydt teghen Boxhoorn.

Kengaende de Doozhuyt Christi, ende t'bewa-
ren van Reliquien op verschepe plaetsen: dat is
nu menighmael dooz verschepe Schrybers be-
antwoort: Soo dat het verlozen inckt/ ende
papier soude wesen/ dit hier wederom te her-
halen/ Siet Baronium, Bellarminum, ende andere/
teghen de welke Chamierus niet een reden in-
bzenght/maer alleenlijck/pzaet/ende seght.

Om dan dit Capittel te eyndighen. D. Cabeljau
thoont sich dapper ontstelt in sijn Memory-
boeck Pag. 605. om dat ick in mijn Staeltje Pag. 40.
ghetwach hebbe ghemaect/ van het verstoppen/
wegh-werpen/ ende betrappelen van alle onse
Reliquien/ dooz de Nieuw-gherefozmeerde eer-
tijds ghepleeght in Vlaenderen,ende Brabant. Want
seydt hy:

Eerst: P. Hazart smijt het een door het ander.

Ten tweeden: Hy lapt van ter zijden by, dat even
soo sijn op de materie past, als een tangh op een ver-
cken.

Ten derden: De kinderen hebben een spel, dat sy noemen
verkeerde propoosten, waer nae dit doen van P. Hazart,
niet qualijck en ghelijckt.

Al soetses Domine Cabeljau, en ontfelt u niet: want t' sop en is de koolen niet weert. De daer die ich utwe booz-ouders hebbe te laste ghel. pt/ en kont ghy niet loochenen; maer t'schijnt dat ghyse gheeru sout verduyfsteren niet ydele, uytvluchtes.

Ghy seght: Dat het wat anders is de oprechte Reliquien, ende lichaemen der Martelaren, ende hare doode beenderen te verwerpen, als de Supersticien.

Ich hebbe hter in't booz by gaen ghesepdt: Dat is veel gheseght voor een persoon, wiens voorouders, de Reliquien, ende lichamen der Martelaren ende hare doode beenderen hebben verstroyt.

Wast dit niet op utw' segghen: Wat is hter byren propoost/ of wat reden/ om dit een kinder-spiel te noemen?

Kont nu eens te boozschijn met Georgius Caspander, ende siet wat hy n sal antwoorden; te werten: Die en zijn niet te prijsen, die, uyt haet van Supersticie, ghewisse graven van godtsalighe mannen gheschonden hebben, en de beenderen, en asschen, die de alderbarbarighste menchen hadden verschoont, met smaetheydt hebben wegh-gheworpen, ende verstroyt.

Maer ghy seght wederom: In plaets dat het gheveest souden zijn oprechte Reliquien vande oude Martelaren, men heeft bevonden dat het veel waren Reliquien van honden, Simmen &c.

Dit hebt ghy uyt het valsche/ leughenachtigh/ ende verstert Placcaet van Brussel: Ergo soe veel als niet.

Doch seght my ter goeder trouwe. hebben utwe Booz-ouders volle verskeringhe ghehad/ dat alle de Reliquien / die sy verstroyt/ verbrandt/ ende wegh-gheworpen hebben / versierde Reliquien waren / of niet? Soo ja: wie heeft haer verskeringhe ghegheben van elcke Reliquien in het besonder? Soo neen: Hoe hebben sy dan durben bestaen / heele kercken van alle Reliquien te berooven / ende haer in gheen

gheen verijckel ghestelt vande waere Reliquien der Martelaren te verbranden/ ende verstroyen?

Du hebben wy volle verskeringhe / dat sy oock oprechte Reliquien van waerachtighe Martelaren hebben verbrandt / ende verstroyt / Ergo soo sijn sy ten minsten hier in plichtigh.

Ghy seght dat sy de Superstitien hebben verworpen. Ick houde my aen ulwen Cassander, die seght/ dat men de ware Reliquien niet wegh-werpen magh uyt haet van superstitie : staet u dit segghen niet aen? soo schraapt het dan uyt ulw' boeck/ daer ghy dese selve woorzden ghestelt hebt pag. 610.

Hier mede slypt ick myn Derde Deel, ende late D. E. obertuyghen van bedroggh / als ghy ghesepdt hebt/ dat niemandt ten tijde Hieronymi, ende Augustini sich soude willen buygghen hebben vooz een Martelaers been/ ende dat het hottighepde was van sommighe daer wasse keerffen vooz te ontsteken/ &c.

Om dese dyp voozgaende Deelen te sluyten/ ende hebbe gheen bequamet woorzden konnen binden om dit te doen/ ende alles/ ghelijck met een slag/ te verbyken/ tghene ons D. Cabeljau heeft te laste ghelepd / als sijn eyghen woorzden in't Memory-boeck Part. 1. pag. 245. daer hy soo spreekt : Wy en willen niet ondersoecken, oft al die dinghen die *Irenaeus*, *Hieronymus*, *Epiphanius*, ende andere oude Leeraers, vande ketteren in hare registers aen-teeckenen, sekerlijck te houden sijn voor oude verbannene ketterijen, ende dat hare meyninghe soude ghewest sijn, dat men se ghewisselijck voor ketteren soude moeten houden, alle die bevonden wierden, eenighe van sulcke dinghen te willen staende houden, op'tweleک misschien vry wat bedenckens soude konnen vallen.

Is dit soo? soo stoot ghy dan al het voozgaende / wat ghy ghebouyt hebt reggen ons ten opsichte van ketterijen/ door ulwe eyghen woorzden/ om-berre.

Door

Door my aengaende: Meyne dat soo wanneer de boozgaende Daders/ende andere/daer by boeghen / dat het kettersch is / oft goddeloos, oft vervloeckelijck, &c. dat het booz sulckis moet ghehouden worden / oft dat sy her selve wederlegghen/wanneer men niet en vindt/dat iemandt van die tijden haer heeft teghen spraken: 'twelck een tecken is/dat haer gheboeren / het gheboeren was bande heele Kercke.

WAERSCHOUWINGHE.

Ick en hebbe hier niet konnen naelaten / be-
minderde Ueser / van u te waerschoutwen ober
den handel van D.Cabeljau, aengaende mijn
Staelte. Weet dan/dat hy vijftien volle sijkens/
oft bladerkens van dat selve Tractaet / heeft
obergheflaghen / ende onbeantwoozdt ghelaten/
sich niet bersehoonende ober de ontrouwigheden/
die hy in sijn Catholijcke Waerheydt begaen heeft/
ontrent Chrylostomus, Theophylactus, Ambrosius, Ge-
lasius, ende Augustinus, rakende hare leerdinghen
van't daghelijcks Sacrifice van't lichaem/ ende
Bloedt Christi.

Item/ontrent Augustinus, aengaende eenighe
ghestelde Dasten-daghen/ ende onderscheydt van
spissen.

Item ontrent Ambrosius, soo veel belanght het
aenroepen der Heylighen / op dit al-te-mael
swijght D.Cabeljau stil / welck swijghen ick mer
recht aen neme als eene roudte bekentnisse van
sijne verlegghentheydt.

Hy sal my segghen/dat hy dit al-te-mael heeft
beantwoozdt teghen Vekiti.

Ich en kan't daer niet vinden/noch en sie daer
niet / dat D.Cabeljau alle die plaetsen / die ick in
mijn Staelte, upt die Oudt-vaders hebbe ghetroc-
ken/heeft beantwoozdt.

Hier en daer binde ick een/oft twee/maer wat
kan dat maken op soo vele & D. Cabeljau dan / sal
my schuldigh blijven / alle de boozeyde plaetsen
van my gheciteert / int besonder te wederleg-
ghen.

HET